
TASAVVUFTA İCÂZET GELENEĞİ: “NAKŞÎ HÂLİDÎ ŞEYHİ ERVÂDÎ ÖRNEĞİ”

THE TRADITION OF RATIFICATION IN SUFISM: “A CASE OF ERVADI, A SHEIKH OF NAQSHI KHALIDI”

Dr. Öğr. Üyesi Nazım ÇINAR

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

Tasavvuf Anabilim Dalı

nazimcinar@hotmail.com

orcid.org/0000-0002-9649-9066

Atf Gösterme: ÇINAR, Nazım, “Tasavvufta İcâzet Geleneği: “Nakşî Hâlidî Şeyhi Ervâdî Örneği”, *Ağrı İslâmi İlimler Dergisi (AGİİD)*, Haziran 2020 (6), s.63-104

Geliş Tarihi:	Özet: Tasavvufta tarikatlar ve tekkeler irfanî geleneğin neşvünemâ bulmasında oldukça önemli yer tutmaktadır. Bir tarikatı temsil eden veya bir tekkenin başında bulunan şeyh efendi, müridleri irşad etme ve tasavvufî neşveyi yaygınlaştırma hususunda önemli vazifeler gerçekleştirmişlerdir. Tasavvufî faaliyetlerde düzen ve intizamın sağlanması ve bir iç disiplinin oluşturulması için irşad vazifesinde bulunan şeyhin, kendi istek ve arzusuna göre değil de birtakım prensiplere riayet etmesinin gerekliliği hasıl olmuştur. Bu sebeple icâzetnâme geleneği tesis edilmiştir. Bir çeşit senet mesabesinde olan bu icâzetnâmelerde şeyhin hangi hocalardan ilim tahsil ettiği, hangi eserleri okuduğu, hangi prensiplere göre hareket etmesi gerektiği ve tarikat silsilesi belirtilmiştir. Bu çalışmamızda icâzet geleneğine güzel bir örneklik teşkil eden Nakşî-Hâlidî şeyhi Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin, halifesi Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî'ye verdiği “el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd” isimli icâzetnâmesini tanıtmaya çalışacağız.
6 Mayıs 2020	
Kabul Tarihi:	
1 Haziran 2020	
© 2020 AGİİD	
Tüm Hakları Saklıdır.	

Anahtar Kelimeler: *İcâzetnâme, İkdü’l-ferîd, tarikat, Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî, Hâlidî.*

Abstract: In Sufism, sects and dervish lodges have an important place in the development of lore tradition. The sheikh –master-, representing a cult or at the head of a dervish lodge, has made important duties in exposing the disciples and promoting Sufi joy. In order to ensure order in Sufistic activities and to create an internal discipline, the sheikh, who served as a guide, had to comply with some principles rather than his own wishes and desires. For this reason, the tradition of ratification was established. In these ratifications which can be seen as a kind of certificate, such details as the teachers the sheikh collected science, the books the sheikh trained, the principles he should act according to, and the succession of sect are given. In this study, we will try to introduce the ratification, named as “el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd” which constitutes a good example to the tradition of ratification that was given to Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî by Naqshî-Khalidî sheikh Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî

Keywords: *Ratification, İkdü’l-ferîd, sufism, Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî, Khalidî*

GİRİŞ

Zühd dönemi ile başlayan irfânî gelenek, tasavvuf dönemiyle devam etmiş ve tarikatların tesis edildiği dönem ile kurumsallaşarak günümüze kadar gelmiştir. İnsanın ruhunu terbiye ederek mârifetullahı ulaştırma yolunda tarikatlar oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Tarikatlarda tertip ve düzenin sağlanması, ehil olmayan kişiler tarafından istismar edilmesinin önüne geçilmesi ve bir iç disiplin sağlanması için şeyh efendi tarafından halifelere verilen icâzetnâmeler oldukça önem arz etmektedir. Tarikatların tesisiyle birlikte birçok tarikat şeyhi halifelerine icazetname vermiştir. Verilen bu icâzetnâmelerden birisi de Nakşî Hâlidî şeyhi Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî (ö. 1275/1858)'nin Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî (ö. 1311/1893)'ye verdiği icâzetnâmedir.

Bu çalışmamızda icâzetnâme hakkında genel bir bilgi verdikten sonra Ervâdî'nin hayatına kısaca değinerek Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmeyi inceleyeceğiz.

İcâzet, İcâzetnâme (Sebet)

İcâzet, lügatte izin vermek, helal kılmak, su akıtmak, onaylamak, bir emri îfâ etmek, bir şeyi uygun görmek, bir maddenin caiz ve mubah olduğunu belirtmek gibi mânâlara gelen *ceviz* kökünden türemiş bir kelimedir.¹ İbn Fâris'e göre; icâzet kelimesi *su akıtmak* şeklindeki anlamından hareketle *bir âlimin ilmini talebesine aktarması* mânâsında terimleşmiştir.² İcâzetnâme ise; Arapça izin vermek, ruhsat vermek, uygun görmek, onaylamak mânâlarına gelen *icâzet* ile farsça mektup, risâle, kitap mânâlarına gelen *nâme* kelimesinin birleşmesinden meydana gelmiş bir tabirdir.³ İcâzet verene *mücîz*, *icâzetnâme* almış olana da *mücîz* denilir.⁴

Tasavvufî bir terim olarak icâzetnâme ise; bir tarîkate intisab edip, sürekli Allah'ın zikriyle meşgul olan, tasavvuf yolunda ilerleyerek olgunluk makamlarını aşan ve irşat makamına ulaşan sâliklere, mürşitlik yapabileceğini göstermek üzere, şeyh efendi tarafından verilen izin belgesinin adıdır.⁵ Başka bir ifade ile bir şeyhin veya mürşid-i kâmilin kendi usulünü devam ettirmeye ehil gördüğü müridlerine terbiye ve irşad izni vermesidir.⁶ İlk

¹ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, (Beyrut: Dâru Sadır, 1414). c. 5, 326-327; Ahmed b. Hüseyin İbn Fâris, *Mücmelü'l-luğa*, nşr. Zühayir Abdülmuhsin Sultân, (Beyrut: 1406/1986), 202-203; Mütercim Âsım Efendi, *Kâmûs Tercümesi*, (İstanbul: Matbaa-i Bahriye, 1305), c. 2, 786-787.

² İbn Fâris, *Mücmelü'l-luğa*, 202-203; Cemil Akpınar, "İcâzet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000), c. 21, 393'den naklen.

³ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul 1971), c. 2, 19; Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, (İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009), 296.

⁴ Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. 2, 19-20.

⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 296; Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. 2, 19.

⁶ Süleyman Uludağ, "Halife", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 15:300; Akpınar, "İcâzet", 21:397.

zamanlar sözlü ve sembollere bağlı olarak verilen bu izinler daha sonraları yazılı olarak verilmeye başlamıştır. Verilen bu tarikat icâzetlerine aynı zamanda “tarikate sülûk icâzeti” veya “hilafetnâme” ismi de verilmiştir.⁷

İcâzetnâmeler insanların birbirleriyle olan münasebetlerinde kendilerini tanıtan bir nevi hüviyet mesabesindedir. Ne zaman başladığı kesin olarak bilinmese de insanların çok eski zamanlardan beri birbirlerini tanıma ve tanıtmaya yoludur. Birisinden bir iş istendiği zaman, o kişinin sahip olduğu bilgi ve tecrübelerini ve o işi yapmaya ehil olup olmadığını ispatlaması gerekir. Bir kimse elinde icâzeti olmadan bir göreve talip olsa o kimsenin imtihan edilmesi gerekir. İmtihan edilmeden o görevi yapıp yapamayacağı belli olmaz. Ancak imtihan icâzet kadar ehliyet bildirmez. Çünkü icâzet yıllarca sürdürülen bir eğitim öğretim aşamasından sonra elde edilen bir seviyeyi bildirir. Oysa imtihan o anda sorulan sorulara verdiği cevaptan ibaret olup hem teorik hem pratik tam bir değerlendirme sayılmaz. İcâzet alan kişi yıllarca gördüğü eğitimden sonra o dereceye nâil olduğu için daha bilgili ve daha doludur. İcâzet alan kişinin bilgileri halk vari kulaktan dolma bilgiler değil, belirli bir disiplin dâhilinde elde edilen daha çok tecrübî bilgilerdir. Bu anlamda icâzet alan kişinin elde ettiği bilgiler daha güvenilir ve sağlamdır. İslâm dünyası icâzete büyük önem vermiş, bu konuda eserler yazılmış, icâzetler literatüre girmiş, bazıları basılmış, bazıları da yazma olarak günümüze kadar devam etmiş ve diğer kitaplarda olduğu gibi kütüphanelerde tasnife tabi tutulmuştur.⁸

İcâzet terimi, ilk defa hadis alanında “hadis rivâyetine sözlü ve yazılı izin vermek, rivâyet hakkını devretmek” gibi mânâlarda kullanılmış, zamanla diğer ilim dallarında da bu terim kullanılmaya başlamıştır. Hadis alanında verilen icâzet ile diğer ilim dallarında verilen icâzetleri bir birinden ayırmak için “icâzetü’l-iftâ (fetva), icâzetü’l-fıkh, icâzetü’t-tedris, icâzetü’t-tıb, icâzetü’l-feraiz, icâzetü’l-hisab, icâzetü’l-hat, icâzetü’t-tarîk” gibi terkipler oluşturulmuştur.⁹ İcâzetnâmeler (sebetler) sadece icâzet alan kişinin ilmî yeterliliğini gösteren bir belge değil, aynı zamanda tarihe ışık tutarak kişilerin hal tercümelerini, okutulan derslerin müfredatını, okutulan kitapları vb. konularda da günümüze ışık tutan belgelerdir.¹⁰

⁷ Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1: 829; Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri*, 277, 620-621; Akpınar, “İcâzet”, 21:397.

⁸ Hüseyin Atay, *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi: Medrese Programları, İcâzetnâmeler, Islahat Hareketleri*, (İstanbul: 1983), 101.

⁹ Bkz. Akpınar, “İcâzet”, 21:393.

¹⁰ Durmuş Arslan, “Abdülhamit Rüştü (Görücü) Efendi ve İcâzetnâmeler”, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 2011, c. 15, Sayı: 1, 404.

İcâzetin Sahih Olmasının Şartları

İcâzet veren hoca ile icâzet isteyen talebenin bazı hususlara riâyet etmesi gerekmektedir;

1. İcâzet veren hocanın nüshası ile icâzet alan öğrencinin nüshası karşılaştırılıp bir noksanlık olup olmadığına bakılmalıdır.
2. İcâzet veren hoca; hal, hareket ve davranışlarıyla dindar, rivâyetinin güvenilir ve ilmî vasıfları ile tanınan birisi olmalıdır.
3. İcâzet isteyen gerçekten ilim ehli olup olmadığına bakılmalıdır.
4. Yazılı olarak verilen icâzetin, icâzet verilen şahsa sözlü olarak da söylenmesi gerekir.¹¹

B. İcâzetnâmelerin Planı, Muhtevası

İcâzetnâmeler olası ihmallerin önüne geçecek şekilde, talebenin belirli bir plan ve program dâhilinde eğitim-öğretimini tamamlamasını ve donanımlı bir şekilde mezun olmasını sağlamaktadır. Hemen hemen bütün icâzetnâmelerde oturmuş bir plan dikkat çekmektedir. İcâzetnâmelerde bulunması gereken plan ve muhteva ağırlıklı olarak şu şekildedir;

- 1- Besmele, Allah'a hamd,
- 2- Hz. Peygamber (sav)'e salât ve selam, ashabına övgü,
- 3- İlim öğrenme ve öğretmenin önemine vurgu,
- 4- Âlimlere övgü,
- 5- İcâzetin önemine dikkat çekme,
- 6- Talebenin adı kaydedilerek, elde ettiği ehliyetin tanıtılması,
- 7- İcâzet veren hoca kendi adını yazar daha sonra okuttuğu kitapları ve öğrettiği ilimleri, verdiği irşad hizmetini, kimden ve hangi yolla aldığını belirten bilgiler,
- 8- İcâzeti veren hoca, senedi ve Yüce Allah'a kadar giden hocaların silsilesini zikreder. Eğer icâzet bir kitap hakkında ise, silsile o eserin müellifinde son bulur. Şâyet bir hadis kitabına dair bir icâzet ise, o hadis kitabını toplayan zata kadar gittiğini gösteren bilgiler,
- 9- Hoca, icâzet alan öğrenciye kazandığı ehliyeti yürütmesi için izin verdiğini belirterek, devrettiği hakkı ne şekilde ve nasıl kullanacağına ve nasıl bir eğitim yapacağına dair yol gösteren bilgiler,
- 10- Hoca öğrencisinin kendisini unutmamasını ve bağışlanması için Yüce Allah'a duâ etmesini rica ettiğini belirten ifadeler,

¹¹ Suyûtî, *Tedribü'r-râvî fî şerhi Takrîbi'n-Nevevi*, thk. Ebû Kuteybe, (Dâru Taybe, ty.), 1:466-467; Cemil Akpınar, "İcâzet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 21:395.

11- İcâzetnâmenin sonunda hocanın imzası veya mührü bulunur. İcâzetin nerede verildiği genellikle yazılmamaktadır. Eğer icâzet resmi bir merasimle verilmiş ise merasimin yapıldığı yer zikredilmektedir.¹²

İcâzetlerin en önemli özelliklerinden birisi de ilmin kimden alındığına dair kaynakların belirtilmesidir. Burada hem ilmin kaynağı hem de ilmin alınış şekli belirtildiğinden, bir icâzete sahip olan kişinin mevkii ve ilmî seviyesi belirlenmiş oluyordu. Yine icâzetlerin ortak özelliklerinden birisi de kurumsal ve resmi değil şahsi ve sivil olmalarıdır.¹³ İcâzet veren hoca, icâzet verdiği talebesiyle birebir ilgilendiği ve hemen hemen bütün durumlarına vakıf olduğu için, eğitim-öğretim faaliyetinde icâzetnâmenin önem arz ettiği görülmektedir.

İcâzetnâmelerin genel muhtevasına baktığımızda asıl amacın Allah'ın rızâsını elde etmek olduğunu görürüz. İşte bu uğurda ilimlerin öğrenilmesinde ve nesilden nesile aktarılmasında kitapların önemi büyüktür. İslâm medeniyeti başta İslâmî ilimler olmak üzere büyük bir kültüre sahiptir. Muhtelif zamanlarda Müslüman âlimler tarafından İslâmî ilimlere dair çok sayıda eser telif edilmiştir. Bu telif edilen eserlerin bozulmadan, tahrif edilmeden, müellifin yazdığı şekliyle sonraki zamanlara kadar ulaştırmak büyük gayret ve sorumluluk gerektiren bir iştir. Eski zamanlarda matbaanın olmadığını kitapların, sebetlerin, icâzetlerin müstensihler tarafından çoğaltıldığını göz önünde bulundurduğumuzda, kuşkusuz yazama eserlerin ilk hâlini muhafaza edip etmediği akla gelmektedir.

İslâm âlimleri telif edilen eserlerin orijinal hâlini koruyarak çoğaltılmalarına ve sonraki nesillere aktarılmasına büyük önem vermişlerdir. İşte bu minval üzere icâzetnâmer, büyük önem arz etmektedir. İcâzetnâmeler bir âlimin veya bir muhaddisin görüşüp ilim aldığı veya kendisine icâzet veren hocalarından okuyup icâzetine sahip olduğu ilimleri ve kitapları müstakil olarak yazıp kitap hâline getirmişlerdir. Bu tür kitaplar için mu'cem, meşyaha, bernâmec, fehrese ve sebet terimleri kullanılmıştır.¹⁴

İcâzetnâmelerde geçen isnatlara, kitaplara ve silsilelere oldukça önem verilmiş, icâzetnâmelerde geçen kitapları ve müellifleri tanıtan kitaplar telif edilmiştir.¹⁵ Bu telif edilen eserlerin en önemlilerinden birisi meşhur âlim Kettânî'nin *Fihrisü'l-fehâris ve'l-esbât ve mu'cemü'l-me'âcim ve'l-meşyehât* isimli eseridir. Kettânî bu eserde birçok âlimin hayatına ve

¹² Geniş bilgi için Bkz., Hüseyin Atay, *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi: Medrese Programları, İcâzetnâmeler, İslahat Hareketleri*, İstanbul 1983, 102-103; Akpınar, "İcâzet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 21:398.

¹³ Atay, *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi*, 105; Akpınar, "İcâzet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 21: 398.

¹⁴ Mehmet Eren, "Hadis Edebiyatında Mu'cem-Meşyeha Türü Kitaplar (Muhaddislerin Kaynak Eserlerin Korunmasına Yönelik Çalışmaları)", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (Konya: 2005), sayı: 20:20-22.

¹⁵ Geniş bilgi için bkz. Akpınar, "İcâzet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 21:396.

eserlerine temas etmiştir. Eserde araştırmamıza konu olan Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin; kimin halifesi olduğundan, kimlerden rivâyet ettiğinden ve eserlerinden bahsedilmiştir.¹⁶

İlk zamanlar hadis ilmi ile ilgili olarak ortaya çıkan icâzetnâme literatürüne, zamanla diğer İslâmî ilimler ve disiplinlerde ihtiyaç duymuştur. Bir bilginin sadece yazıya geçirmekle güvence altına alınamayacağına, bu yazıya geçirilen metinlerin asılları bozulmadan sonraki nesillere aktarılması hususunda, hadis ilminde ki gibi; haberin kaynağına, isnadına ve râvi zincirine dikkat etmek suretiyle aktarılan hadis metinlerinde olduğu gibi, bir disiplin dâhilinde muhafaza edilen bilgilerin, asıllarını muhafaza etmeleri vurgulanarak, özellikle kitabın müellifi tarafından, kimlerin okumaya ve okutmaya izinli oldukları belirtilmek suretiyle, kitapların asılları güvenli bir şekilde sonraki nesillere aktarılmıştır. Zamanla bir eseri telif eden “müellif” olgusuyla birlikte bir de “eser râvisi” gerçeği İslâmî ilimler sahasına girmiştir. İşte geliştirilen bu metotlarla yazılı metinler, ehil olan ve bu işi benimseyen kişilere zimmetlenmiştir. Böylece icâzet geleneği teşekkül etmiş, ilimlerin ve kitapların isnatları oluşmuş, yazılı literatürün asılları bozulmadan günümüze kadar muhafazası sağlanmıştır.¹⁷

Hadis ilminde Hz. Peygamber (sav)'in hadisleri toplanıp tedvin edilirken isnad¹⁸ metodu kullanılmıştır. Sağlam bir şekilde hadislerin asılları bozulmadan isnadlarına dikkat edilerek yapılan bu çalışmanın bir nevi benzerini icâzetnâmelerde görmekteyiz. Şeyh efendiler yazdıkları icâzetnâmelerde sened mevzûnun üzerinde durmuşlar ve konunun önemine dikkat çekmişlerdir. Öyle ki yazdıkları icâzetnâmelerde şu ifadeyi kullanmışlardır; “الأسانيد أنساب الكتب” “وَمَنْ لَا سِنْدَ لَهُ فَهُوَ لَقِيطٌ” “İsnadlar kitapların nesebleridir. Kimin elinde kitabın senedi yoksa o kitap buluntu hükmündedir.¹⁹ Yani senedi olmayan kitabın kıymeti harbiyesi yoktur.

C. Meşâyh-i Kirâm Tarafından Hulefaya Verilecek İcâzetnâmelere Dair Talimatnâme

Tekkelerin düzgün bir şekilde faaliyet göstermesi için tekkelerin başında bulunan şeyh efendiler önem arz etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu kuruluşundan itibaren irfânî gelenekle iç içe olmuştur. İlk Şeyhülislâm olan Dâvûdî Kayserî'nin aynı zamanda Ekberî geleneğe mensup bir mutasavvıf olduğu bilinmektedir.²⁰ Birçok padişahın gönül önderleriyle yakın temasları

¹⁶ Abdulhay el Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris ve'l-esbât ve mu'cemü'l-me'âcim ve'l-meşyehât*, nşr. İhsan Abbas, (Beyrut: Dârü'l- Garbi'l-İslâmî, 1402/1982), 125.

¹⁷ Arafat Aydın, *İcâzetnâme (Sebet)*, “Doğumunun 200. Yılı Hatırasına Uluslararası Gümüşhânevi Sempozyumu “İlim Ve İrşadla Geçen Bir Ömür” (İstanbul: 2014), 265-266.

¹⁸ Raşid Küçük, “İsnad”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 23: 154'den naklen.

¹⁹ Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî, *el-İkdü'l-ferid fi uluvvi'l-esânîd*, Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 731, vr. 1^b.

²⁰ Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf, Anadolu'da Süfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2012),19-21.

olmuş, onlara hürmet göstermişler, bilfiil tekkelerin kurulmasına katkıda bulunmuşlardır.²¹ Zamanla devletin sınırlarının genişlemesi, günümüzdeki gibi hızlı ulaşım ve iletişim imkânlarının bulunamaması gibi sebeplerle bu müesseselerin faaliyetlerinden haberdar olunamamıştır. Durum böyle olunca tarikat müesseseleri bazı ehil olamayan kişiler tarafından istismar edilmiş ve zaman zaman hoş olamayan olaylar meydana gelmiştir. İşte olması muhtemel hoş olmayan olayların önüne geçmek için devletin tarikat şeyhlerine ve halifelere verilen icâzetnâmelerle bizzat ilgilendiğini görmekteyiz. Şeyh efendilere verilecek icâzetnâmelerde aranan şartlar ile ilgili olarak 1866 tarihinde *Meclis-i Meşâyih* kurulmuştur.²² Meclis-i Meşâyih kurulduktan sonra birtakım safhalardan geçmiş, Osmanlının son günlerinde 9 Şevval 1336/18 Temmuz 1918 tarihinde Meclis-i Mebusanda görüşülerek birtakım nizamnameler ve talimatnamelerin kabul edilmesiyle son şeklini almıştır.²³ Meşâyih-1 kirâm tarafından hulefaya verilecek icâzetnâmelere dair talimatnâme maddeleri şu şekildedir;

1- Ba'dema meşâyih-1 kirâm tarafından hulefaya ita edilecek icâzetnâmelerin Meclis-i Meşâyihça makbul ve muteber olması mevad-ı atiyeye ahkâmına riâyet edilmesine mütevakıftır.

2- Meşihat cihetlerine talib olacak zevatın yedlerinde tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb ile ikmâl-i seyr u sülûk eylemiş ve irşadı inama memur bulunmuş olduklarını mübin hilafet icâzetnâmelerinin bulunması lazımdır. Yalnız intisab ve ahz-1 tarik namına teberrüken i'ta edilegelen icâzetnâme sahiplerine meşihat cihetleri tevcih olunmaz.

3- Müteaddid turuk-1 aliyye meşâyihından ahz-1 tarik namına teberrüken yedinde müteaddit icâzetnâmeler bulunan zat, hangi tarikat-1 aliyye usûl ve ezkârı üzerine seyr u sülûk

²¹ Geniş bilgi için bkz. Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf*, 235-285.

²² **Meclis-i Meşâyih:** Tekkeleri denetlemek ve idari işlerine bakmak üzere 1866 yılında Şeyhülislâmlığa bağlı olarak kurulan müessesenin adıdır. Osmanlı Devleti kurulduğu ilk yıllardan beri tarikatlar ve beraberinde tekkeler ola gelmiştir. Teşkilatlanmalarında belli ölçüler dâhilinde bağımsız olan tekkeler 19.yüzyıla kadar herhangi bir devlet kurumu tarafından denetlenmiyordu. Gelişen bazı olaylar ve şikâyetler neticesinde III. Selim zamanında sapkın inanışlara sahip olan tarikat mensuplarının durumlarının teftiş edilerek devlete bildirilmesi ve bu tür inanışlara sahip kimselere tekke açtırılmaması için bazı şeyhler görevlendirilmişti. Ancak bu şeyhler de yetki sınırlarını aşan davranışlarda bulununca, 1208 tarihinde çıkarılan bir fermanla bunların sayısı üç kişiyle sınırlandırılmıştır. Tekke vakıflarını Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin denetimine veren 1227 (1812) tarihli bir fermanla Osmanlı eyaletlerinde aynı tarikata bağlı bütün tekkeler, tarikatın İstanbul asitanesi merkez kabul edilerek buraya bağlanmıştır. Ayrıca meşihati boşalan bir tekkeye şeyh tayininde tevcihin şeyhülislâmlığa arz edilmesi ve taşradaki tekkelere şeyh tayinlerinde merkez tekkenin görüşünün alınması usulü getirilmiştir. Bu fermanla birlikte tekkeler idari yönden şeyhülislâmlığın ve mali yönden Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin denetimine girmiştir. Tekelerin denetim altına alınması ile ilgili önemli bir adım da tekkeleri denetlemek ve idari işlerine bakmak üzere 1866 yılında şeyhülislâmlığa bağlı olarak kurulan "Meclis-i Meşâyih'tir". Geniş bilgi için Bkz. Mustafa Kara, *Din, hayat, sanat açısından tekkeler ve zaviyeler*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990), 298-318; Aydın Bilgin, "Meclis-i Meşâyih", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 28:247'den naklen.

²³ Kara, *Din, hayat, sanat açısından tekkeler ve zaviyeler*, 298-310.

ile hilafet icâzetnâmesi almış ise ancak o tarikat-ı aliyyeye meşrut olan meşihat cihetine tayin olunur.

4- İkmâl-i seyr u sülûk eyleyen zata hilafet icâzetnâmesi verilmezden evvel tercüme-i hal varakasıyla beraber Dersaadet'te Meclis-i Meşâyih 'a ve taşralarda Encümen-i Meşâyih heyetlerine malumat verilecek ve icâzetnâme cemiyetinde a'zâdan bir zat memur bulunacaktır.

5- İcâzet verilecek zatın tekâyada mâattatbik olmak üzere ta'mim edilen talimatnamenin ikinci maddesinde²⁴ gösterilen evsaf ve şeraiti haiz olduğu tahakkuk olduğu halde memuranın inhası üzerine icâzetnâme Dersaadet'te Meclis-i Meşâyih ve taşralarda Encümen-i Meşâyih taraflarından mühr-i resmi ile tasdik edilecek ve encümenler tarafından malumat Meclis-i Meşâyih'e bildirilecektir. 26 Zilkade 1336 / 2 Eylül 1334.²⁵

Bu maddelerin geneline baktığımızda olması muhtemel nahoş olayların önüne geçilmeye çalışılmış, ehil olmayan kişiler tarafından bu müesseselerin istismar edilmesine izin verilmemiş, icâzetnâme geleneğinin; disiplinli, birtakım kuralları olan, belirli bir plan ve program dâhilinde yürütülmesine yardımcı olmuştur.

Ervâdî'nin hocası Mevlânâ Hâlid el-Bağdâdî de bazı beldelerde görevlendirdiği halifelerini sürekli kontrol altında tutmuş, halifeleriyle sürekli irtibat hâlinde olmuş, uymaları gereken birtakım kurallar koymuştur. Mevlânâ Hâlid, özellikle Osmanlının payı tahtı olan İstanbul'a ayrı bir önem vermiş, İstanbul'a gönderdiği halifelerinin uymaları gereken kurallar koymuştur.²⁶ Bu kuralları ihmal edenleri veya istismar edenleri görevden almıştır.²⁷

Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Hayatı

Trablusşam müftüsü olarak da bilinen²⁸ Ervâdî'nin künyesi; *es-Seyyid Şihâbüddîn Ahmed b. es-Seyyid Süleyman b. es-Seyyid Osman el-Hasanî el-Hüseynî et-Trablusî el-Ervâdî* dir.²⁹ Ervâdî, günümüzde Suriye'ye bağlı olan *Ervâd Adasında* dünyaya gelmiş, doğduğu yere

²⁴ İlgili Madde: "Meşihat cihetlerine talib olacak zevatın yedlerinde tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb ile ikmâl-i seyr u sülûk eylemiş ve irşadı inama memur bulunmuş olduklarını mübin hilafet icâzetnâmelerinin bulunması lazımdır. Yalnız intisab ve ahz-ı tarik namına teberrüken i'ta edilegelen icâzetnâme sahiplerine meşihat cihetleri tevcih olunmaz". Bkz. Meclis-i Meşâyih Nizamnamesi, 23.

²⁵ Meclis-i Meşâyih Nizamnamesi, Darül Hilafetil Âliye, Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, 1337, 23.

²⁶ Bkz. Es'ad Sâhib, Muhammed, *Bugyetü'l-vâcid fî mektûbâtü Hadreti Mevlânâ Hâlid*, (Dimaşk: Matbaatu't-Terakkî, 1334), 122-123.

²⁷ Geniş bilgi için Bkz. Abdulcebbar Kavak, *Mevlânâ Hâlid-i Nakşbendî ve Hâlidilik*, (İstanbul: Nizamiye Akademi Yayınları, 2016), 481; Abdurrahman Memiş, *Hâlidî Bağdâdî ve Anadolu'da Hâlidilik*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000), 217-218.

²⁸ Mustafa Fevzî b. Nu'mân, *Hediyetü'l-Hâlidîn fî menâkıb-ı kutbi'l-ârifin Mevlânâ Ahmed Ziyâeddîn b. Mustafa el-Gümüşhânevî* (İstanbul: y.y. 1318/1896), 27.

²⁹ Ervâdî, *İbtülâü'l-evliyâ ve tasarrufi'l-kibriya*, Merkezü'l-Melik Faysal (Riyad), nr. 412/5, vr. 1^a; Fuad b. Fevzî et-Trablusî, *Nüzhetü'n-nâzirin ve ka'bet'ül-aşîkin fî ensâbi ve ahvâli ve esânidi evliyâ-i Trablusu's-Sâlihîn* (Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1427/2006), 219.

nispetle “*Ervâdî*” diye şöhret bulmuştur.³⁰ Mevcut tabakât ve terâcim kitaplarında³¹ *Ervâdî*’nin doğumu hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Ervâdî, ilk tahsiline doğduğu yer olan *Ervâd* adasında başlamış, daha sonra ilim tahsili için Mısır ve Şam gibi dönemin ilim merkezlerine gitmiştir. Dönemin tanınmış pek çok büyük alimlerinden dersler okumuştur. İlim tahsil ettiği şahsiyetler arasında; Mevlânâ Hâlid el-Bağdâdî (ö. 1242/1827), Ahmed el-Halvetî en-Nakşibendî es-Sâvî (ö. 1241/ 1825), Muhammed el-Fudâlî (ö. 1236/1820), Ali en-Neccârî, İbrahim el-Bâcûrî (ö. 1277/1860), Fethullah, Abdurrahman el-Mansûrî, Mustafa el- Bûlâkî, Ahmed Tamûs, Mustafa el-Mubellat el-Ahmedî (ö. 1284/1867), Hasan el-Beltânî, Abdurrahman el-Üşmûnî (ö. 1321/1903), Muhammed Emîn b. Âbidîn (ö. 1252/1836), Abdurrahman el-Küzberî (ö. 1262/1846), Hâmid el-Attâr(ö. 1263/1847), Muhammed Efendi er-Rûmî, Hüseyin ed-Dücânî (ö. 1274/1858), Ahmed et-Temîmî el-Halili (ö. 1236/1820), Abdurrahman Efendi b. Hasan Efendi, Seyyid Ömer Efendi el-Feyzî, Abdülkerim el-Bedîrî, Ahmed, Sâlim, Ömer el-Bağdâdî, Ali, Ali el-Vefâî, Osman ve Şeyh Hâlid es-Sâ’idî gibi alimler yer almaktadır.³²

Ervâdî, ilim tahsili sırasında; başta hadis, tefsir, fıkıh, kelim ve tasavvuf olmak üzere temel İslâmî ilimlere dair o zamana kadar yazılmış temel kaynakların neredeyse tamamını okuyup icâzet almıştır.³³ Bu durum onun oldukça ciddi bir ilmî altyapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Nazarî ilimlerde büyük mesafe kat eden *Ervâdî*’de mânevî yönünü geliştirmek için bir tarîkata intisab duygusu hâsıl olmuş ve intisab edebileceği şeyhler aramaya başlamıştır.³⁴ Gerek kendi muhitinde gerekse her biri birbirinden farklı uzak beldelere giderek; meczub, ümmî, velî ve ârif birçok şeyhin hizmetinde bulunmuştur. Hizmetinde bulunduğu şeyhlerden, Ekberiyeye, Rifâiyeye, Desûkiyye, Ahmediyeye (Bedeviye) ve Halvetiyeye tarîkatlarından icâzet almıştır.³⁵ *Ervâdî*, mânevî yönünü daha da geliştirmek için Bağdat’tan Şam’a hicret eden Nakşibendî

³⁰ Hayreddin Ziriklî, *el-A’lâm*, (Beyrut: Dâru’l-İlmi lil-Melâyîn, 2002), 1: 133; Muhammed Zâhid el-Kevserî, *İrgâmü’l-merîd fi şerhi’n-nazmi’l-atîd li-tevessülü’l-mürîd* (Kahire: el-Mektebetü’l- Ezheriyye, 2000), 65.

³¹ Yûsuf b. İlyân b. Mûsâ Serkîs, *Mu’cemü’l-matbûâtî’l-Arabiyye ve’l-muarrebe*, (Mısır: Matbatü Serkîs, 1928); Muhammed Abdulhayy el-Kettânî, *Fihrisü’l-fehâris ve’l-esbât ve mu’cemü’l-me’âcim ve’l-meşyehât*, nşr. İhsan Abbas (Beyrut: Dâru’l- Garbî’l-İslâmî, 1402/1982); Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu’cemü’l-müellifin teracimu musannifi’l-kütübi’l-Arabiyye*, (Beyrut: Mektebetü’l-Müsennâ, ty.); Ziriklî, *el-A’lâm*; Babanzâde Bağdatlı İsmail Paşa. *Hediyyetü’l-arifin esmai’l-müellifin ve asarü’l-musannafin*, (Beyrut: Dâru İhyai’t-Türasi’l-Arabiyye, ty).

³² *Ervâdî*, *el-’İkdü’l-ferîd fi uluvvi’l-esânîd*, Mahmud Es’ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/199; Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 731; Ezheriyye Kütüphanesi. (Kâhire), nr. 43810 (653), vr. 2^b-4^b; Kevserî, *İrgâmü’l-merîd*, 65.

³³ *Ervâdî*, *el-’İkdü’l-ferîd fi uluvvi’l-esânîd*, vr. vr. 7^b-11^b.

³⁴ Kevserî, *İrgâmü’l-merîd*, 66.

³⁵ Kevserî, *İrgâmü’l-merîd*, 65-66.

Müceddidî Mevlânâ Hâlid el-Bagdâdî'nin yanına giderek ona intisab etmiş, tarîkat eğitiminde önemli bir süreç olan seyr u sülûkünü tamamlamıştır. Gördüğü bu mânevî eğitimin neticesinde oldukça ciddi bir tasavvufî birikime ve maneviyata sahip olmuştur. Mevlânâ Hâlid, sülûkünü tamamlayan Ervâdî'yi irşad icâzetiyle şereflendirmiştir.³⁶ Kendisini Nakşbendîyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çiştîyye tarikatlarından mutlak hilâfet izniyle halife tayin etmiştir.³⁷

Mevlânâ Hâlid'in yanında seyr u sülûkünü tamamlayıp irşad icâzetini alan Ervâdî'nin Trablusşam'a yerleştiği, burada Nakşbendî Hâlidîliği neşretmeye başladığı³⁸ ve bu süreçte çok sayıda talebe yetiştirdiği bilinmektedir.³⁹ Trablusşam'da bu kadar etkili olmasında Trablusşam müftüsü olmasının da etkili olduğu söylenebilir.

Ervâdî, Mevlânâ Hâlid'in manevî işâreti ile İstanbul'a giderek Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî'ye (ö. 1311/1893) tarîkat eğitimi vermiştir. Gümüşhânevî'nin halvetini tamamlamasının ardından ona Nakşbendîyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye, Çiştîyye, Hâlidîyye, Halvetiyye, Bedeviyye, Rifâiyye, Şâzeliyye ve Müceddidiyye tarikatlarından "*hilâfet-i tâmmе*"⁴⁰ ile 1264/1848 tarihinde icâzet vermiştir.⁴¹ Ervâdî, İstanbul'da iki yıl kalmış, bu müddet zarfında Ayasofya Camiinde hadis dersleri vermiştir. Bu derslere devam eden Gümüşhânevî'ye tarîkat icâzeti yanında, bütün rivâyetlerinden ve telifâtından da tedris ve ta'lim etme icâzeti vermiştir.⁴²

İyi bir ilmi birikime sahip olan Ervâdî, başta tasavvuf olmak üzere; hadis, tefsir, fıkıh, kelim, mantık, tecvid ve Arap dili gibi birçok sahada eser telif etmiş, eserlerini mensûr ve manzûm olarak yazmıştır.⁴³ Eserlerinin çoğu risâle şeklinde olup yazma olarak muhafaza

³⁶ Kevserî, *İrgâmü'l-Merîd*, 66.

³⁷ Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî, *Câmi'ü'l-usûl fi'l-evliyâi ve envâ'ihim ve evsâfihim ve usûli kulli tarîkin ve muhimmâti'l-murîdi ve şurûti's-şeyhi ve kelimâti's-sûfiyyeti ve istulâhihim ve envâ'i't-tasavvuf*, thk. Ahmed Ferîd Mezîdî, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010), 227-229.

³⁸ Cevâd Fakî Ali el-Hayderî, *Mevlânâ Hâlid en-Nakşbendî ve menhecühü fi't-tasavvuf* (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1438/2017), 454.

³⁹ Yetiştirdiği talebeler için bkz. Nazım Çınar, *Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*, (Kayseri: Basılmamış Doktora Tezi, 2019), 66-74.

⁴⁰ Hilâfet-i tâmmе: Bir tarîkate intisab edip sürekli Allah'ın zikriyle meşgul olan, tasavvuf yolunda ilerleyerek olgunluk makamlarını aşan ve irşat makamına ulaşan sâliklere, şeyh efendinin veya mürşid-i kâmilin, kendi usulünü devam ettirmeye ehil gördüğü müridlerine "mürşitlik" yapabileceğini göstermek üzere, terbiye ve irşad izni vermesidir. Buna icâzetnâme veya hilfetnâme de denir. (Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1971), 1: 829; Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 296; Süleyman Uludağ, "Halife", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 15: 300; Cemil Akpınar, "İcâzet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2000), 21: 397.

⁴¹ Kevserî, *İrgâmü'l-merîd*, 71; Mustafa Fevzî, *Hediyet'ül Hâlidîn*, 32; Hocazâde Ahmed Hilmi, "Mevlânâ Ahmed Ziyâeddîn el-Gümüşhânevî" *Ceride-i Sûfiyye* (İstanbul: 4 Teşrin-i-evvel 1328/17 Ekim 1912), 7.

⁴² Hocazâde, "Mevlânâ Ahmed Ziyâeddîn el-Gümüşhânevî", 7.

⁴³ Mustafa Fevzî, *Hediyetü'l-hâlidîn*, 27.

edilmiştir. Bazı eserleri ise matbudur. Ervâdî, halifesi Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî'ye kendi eliyle yazıp verdiği tek varaklık icâzetnâmesinde, eserlerinin sayısının 120'den fazla olduğunu bizzat belirtmiş,⁴⁴ fakat eserlerin isimleriyle ilgili bir bilgi vermemiştir. Ne yazık ki eserlerinin çoğu günümüze ulaşmamıştır. Bilinen eserleri, başta İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi olmak üzere dünyanın muhtelif bölgelerindeki belli başlı kütüphanelerde yazma ve matbu olarak kayıtlı bulunmaktadır. Ervâdî'nin eserlerinden bazıları şunlardır;

1. el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd
2. Mir'âtü'l-irfân ve lübbü şerhi risâleti "Men arefe nefsehû fekad arefe rabbehû"
3. Risâle fî-hakkı's-sülûk ve'r-râbîta ve şemâil-i cemî'i silsile
4. el-Kasîdetü'r-râiyye
5. Müferricetün li'l-kürûbi bi's-salâti ale'n-Nebiyi'l-Muhibbi'l-Mahbûb
6. Manzûme bi esmâi'llâhi Teâlâ el-Hüsna
7. İbtîlâü'l-evliyâ ve tasarrufu'l-kibriyâ
8. Nûru'l-mazhar fî tarîkatı seyyidî eş-Şeyhi'l-Ekber
9. Celbü'l-ibâd ilâ tarîki'r-reşâd
10. Âdâbu'z-zikr li'n-Nakşbendiyye
11. Münâcât
12. Bugyetü'l-mürîdi'l-me'hûze min kelâmi ehli't-tevhîd
13. Nabzatü'n-râika ve 'ukûdün fârîka
14. Kifâyetü'l-mürîd fî edebi'l-müveffeki's-saîd
15. el-İstiğâse
16. Ahvâlü's-sülûk ve şurûtuhu.⁴⁵
17. Hükmü'l-müfâd fî mesâili't-taklîd ve'l-ictihâd
18. Faslu'l-hıtâb fî ilmi'l-âdâb
19. en-Nefehâtü'r-Rabbâniyye alâ Metni'l-Meydâniyye
20. İlmü'l-mantık
21. el-Hükmü'l-mersûh fî 'ilmi'n-nâsih ve'l-mensûh.⁴⁶

⁴⁴ Bu icâzetnâmenin aslı, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/198'de yazma olarak, tek varak halinde bulunmaktadır.

⁴⁵ Eserlerin künyeleri ve muhtevaları için bkz. Çınar, *Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*, 76-105.

⁴⁶ Eserlerin tamamı ve muhtevaları için bkz. Çınar, *Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*, 76-110.

Ervâdî, 1275/1858 tarihinde hayatının çoğunu geçirdiği ve müftülük yaptığı Trablusşam'da vefat etmiştir.⁴⁷ Cenazesi Trablusşam'ın merkezinde eski kuyumcular çarşısının arkasında ki "Abdülvadid el-Miknesi Camii'nin"⁴⁸ yanında Nakşibendî Sâdâtının medresesi olarak da bilinen⁴⁹ "Dübbahâ Medresesinin" (daha sonra mescide çevrilen) güney tarafında yer alan duvarın yanı başına, camii mezarlığına defnedilmiştir.⁵⁰ Ervâdî'nin Kabrin üzerine yazılan şiirde ebced hesabına göre vefat tarihine işaret eden; "*Tayyiben halîfete'l-hâdî el-Müceddid*" "1275" tarihi düşülmüştür.⁵¹ Ziyaretgah, namaz vakitlerinden biraz önce açılıyor, namazdan sonra da mescid kapandığı için kapanıyor. Kabirlerin bulunduğu yere namaz saati haricinde girilemiyor.

Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye Verdiği İcâzetnâme; el-'İkdü'l-ferîd fi uluvvi'l-esânîd

Ervâdî'nin bizzat kendi eliyle yazıp halifesi Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâme (sebet)⁵² dir. Ervâdî, bu icâzetnâmeyi ilk önce derleme şeklinde yazdığını daha sonra Gümüşhânevî'nin isteği üzerine kitapçık hâline getirdiğini belirtmiştir.⁵³

Mezkûr icâzetnâmenin birçok merkezde kaydı bulunmaktadır.⁵⁴ Eserin elimizde üç adet yazma nüshası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; Ervâdî'nin 1268 tarihinde Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî'ye verdiği, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesinde kayıtlı, on beş varak 29 sayfadan oluşan icâzet nüshasıdır.⁵⁵ İkincisi; sonunda Abdülmecid Efendi b. Osman ez-Zeytûnî'ye verilen icâzetnâmenin de bulunduğu, Süleymaniye

⁴⁷ Muhammed Ahmed Dernîka, *et-Tarikatü'n-Nakşibendiyye ve e'lâmüha* (Trablus: Elmüessesetü'l-Hadîsetü lil-Kitab, 2009), 75; Abdulhay el- Kettâni, *Fihrisü'l-fehâris ve'l-esbât ve mu'cemü'l-me'âcim ve'l-meşyehât*, nşr. İhsan Abbas, (Beyrut: Dâru'l- Garbi'l-İslamiyyi, 1402/1982), 1: 125; Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifin*, 1: 236;

⁴⁸ Muhammed Ferid b. Abdirezzak b. Muhammed Kürd Ali, *Hitatü'ş- Şam* (Beyrut: Mektebetü'n-Nürî, 1983), 6:54.

⁴⁹ Dernîka, *et-Turuku's-süfiyye ve meşayihuhâ fi Trablus* (Trablus: Dâru'l-İnşâ, 1405/1984), 294

⁵⁰ Dernîka, *Et-tarikatü'n-nakşibendiyye ve e'lâmüha*, 75-76.

⁵¹ Çınar, *Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*, 40.

⁵² **Sebet (icâzetnâme)**: Bir âlimin veya bir muhaddisin görüşüp ilim aldığı veya kendisine icâzet veren hocalardan okuyup icâzetine sahip olduğu ilimleri ve kitapları müstakil olarak yazıp kitap haline getirdikleri eserlerdir. *Mu'cem* veya *meşyeha* olarak da bilinen bu eserler ayrıca *fehrese* ve *bernâmec* olarak da isimlendirilmişlerdir. (Geniş bilgi için bkz. M. Yaşar Kandemir, "Fehrese" *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1995), 12:297-299; Eren, "Hadis Edebiyatında Mu'cem-Meşyeha Türü Kitaplar (Muhaddislerin Kaynak Eserlerin Korunmasına Yönelik Çalışmaları)", 20: 20-22.

⁵³ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fi uluvvi'l-esânîd*, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/199, vr. 14^b.

⁵⁴ Süleymaniye, Bagdatlı Vehbi, nr. 731; Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/199; Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye, (Kâhire), nr. 75/1, 280/1; Princeton Üniv. Kütüp. (ABD) nr. 793, 821h, Muhammed b. Suud İslâm Üniv. Kütüp. (Riyad), nr 4667; Kral Faysal İslâm Arş. Merk. Kütüp. (Riyad), nr. 9757/6; Ezheriyye Kütüp. (Kâhire), nr. 43810 (653).

⁵⁵ Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/199

Kütüphanesinde kayıtlı on dokuz varak 38 sayfadan ibaret olan icâzet nüshasıdır.⁵⁶ Üçüncüsü ise; sonunda Muhyiddîn el-Habeşî'ye verilen icâzetin bulunduğu 1271 telif tarihli, on altı varak otuz sayfadan ibaret olan Mısır nüshasıdır.⁵⁷ Bu nüshaların muhtevası hemen hemen bir birinin aynı olup, çok küçük farklılıklar bulunmaktadır. Biz çalışmamızda Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi, nr. 731 kayıtlı nüshayı⁵⁸ esas alacağız.

Kaynaklarda *el-'İkdü'l-Ferîd fî Uluvvi'l-Esânîd* ismiyle geçmekte olan icâzetnâmenin, 1268 tarihinde yazılan, Ervâdî'nin ve Gümüşhânevî'nin mühürlerinin bulunduğu ilk müellif nüshasında bu isim geçmemektedir. Ancak daha sonraları, Ervâdî'nin Muhyiddîn el-Habeşî'ye verdiği icâzetin 1271 tarihli Mısır nüshasının sonunda ve Abdülmecid Efendi b. Osman ez-Zeytûnî'ye verdiği Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi 731 numaraya kayıtlı icâzetnâme nüshasının sonunda *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd* ismi geçmektedir.⁵⁹

Ervâdî, tek varak olarak Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmesinde; bu icâzetnâmenin ilk hâlinin derleme şeklinde olduğunu ve bunu bir kitap hâline getirip yeniden yazmasını, zikredilen ilimlerden ve eserlerden icâzet vermesini *Ahmed Efendi el-Ünsî* istedi diye belirtmiştir.⁶⁰ Ayrıca Gümüşhânevî'nin Ervâdî'den icâzeti tâmmen ile icâzet alış tarihi 1264 yılında olmuştur.⁶¹ Zikri geçen icâzetnâme ise 1268 yılında yazılmıştır. Muhtemelen ilk verildiği hâliyle bir sayfa olan icâzetnâme daha sonra 1268 tarihinde uzunca yazılan icâzetnâmenin sonuna eklenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu icâzetnâme ile ilgili olarak büyük âlim Muhammed Zahid el-Kevserî de bir çalışma yapmıştır. Kevserî, müstakil bir icâzetnâme yazmak yerine, Ervâdî'nin bu eserini muhtasar hâle getirmiş ve Gümüşhânevî'nin halifelerinden Kastamonulu Hasan Hilmi Efendi'den almış olduğu kendi icâzetini de ekleyerek *el-Müntekâ'l-müfîd mine'l-İkdi'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*⁶² ismiyle neşretmiştir.

Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye Verdiği İcâzetnâmenin Bölümleri

Mezkûr icâzetnâmeyi muhtevasını da göz önünde bulundurarak daha iyi anlaşılması için altı bölüme ayırarak incelemeye çalışacağız. Birinci bölümde, Besmele, hamdele, salvelenin olduğu giriş bölümü. İkinci bölümde, ders okuduğu ve icâzet aldığı hocalar, şeyhler. Üçüncü

⁵⁶ Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 731.

⁵⁷ Ezheriyye Kütüphanesi (Kâhire), nr. 43810 (653).

⁵⁸ Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 731.

⁵⁹ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 731; Ezheriyye Kütüphanesi (Kâhire), nr. 43810 (653).

⁶⁰ Ervâdî, *İcâzetnâme*, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/198.

⁶¹ Mustafa Fevzî, *Hediyyetü'l-hâlidîn*, 32; Kevserî, *İrgâmü'l-merîd*, 93

⁶² Kevserî, *el-Müntekâ'l-müfîd mine'l-İkdi'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, (Kâhire: 1354)

bölümde; müsel sel hadisler. Dördüncü bölümde; okuduğu ilimler ve eserler. Beşinci bölümde; icâzetini aldığı tarikatlar ve silsileler. Altıncı bölümde; Ashabı Kehf'in isimlerini, bu isimlerin nelere vesile olduklarını ihtiva eden Ashabı Kehf ile icazetnamenin hatimesi yer alacaktır.

A. İcâzetnâmenin Birinci Bölümü: Besmele, Hamdele, Salvele Ve İsnad Geleneğine Övgü

Ervâdî, icâzetnâme yazma geleneğinde olan adet üzere; “Kullarını, rahmetiyle Allah’ın eşsiz güzelliklerine ulaştıran, Peygamberinin sünnete ve şeriatına hizmet etme derecesine çıkararak, sonsuz yardımlarını onlara bahşeden, üzerlerine iyilikleri ve bereketleri yağdıran, yüce kitaptaki Allah korkusuna dayandıran Allah’a hamdolsun. Salât ve selâm Resullerin Efendisi Peygamberimiz Muhammed Mustafa (sav)’in âl ve ashabının hepsinin üzerine olsun” diyerek eserine giriş yapmıştır.⁶³

Ervâdî daha sonra, Peygamberimiz(sav) den günümüze kadar, nesilden nesile, isnadın, tarikat sülûkünün ve irşadın, bu ümmetin şerefi olduğunu överek belirtmiş ve isnadın önemine şu şekilde vurgu yapmıştır; “kimin elinde kitabın senedi yoksa o kitap buluntu hükmündedir”.⁶⁴

Ervâdî, kendisinin fakir, aciz bir kul olduğunu, Hakk Teâlâ’nın ona ikramlarda bulunduğunu, nimetlerini ve ihsanları bol bol verdiğini, Allah’ın rızâsı için gayret ederse, şöhretten ve çirkin riyadan uzak durursa, Allah’ın rızâsı için çalışırsa, hayatında ve ölümünde selamette olmak için nefsinin ıslahına çaba gösterirse faziletlere ve şereflere nâil olacağını belirtmiştir. Ervâdî daha sonra ; “günahları bağışlayan, kusurları affeden ve her şeye gücü yeten Allah; gayretimizi şükre layık ve işlerimizi makbul eylesin” şeklinde duâlarla giriş kısmını bitirmiştir.⁶⁵

B. İcâzetnâmenin İkinci Bölümü: Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî’nin Ders Okuduğu, İcâzet Aldığı Hocalar ve Şeyhler

Bu bölümde Ervâdî şairlikten gelen edîblik yönünü de kullanarak derin mânâlar içeren, saygı ve hürmet dolu övgülerle her bir hocasının ismini ayrı ayrı zikrederek, öne çıkan vasıflarını beyan etmiştir. Ervâdî, hocalarını saymaya üzerinde en çok tesiri ve emeği olan Mevlânâ Hâlid el-Bağdâdî ile başlamış, hocasını derin mânâlar içeren belliğ cümlelerle şu şekilde övmüştür; “Allah’ın en büyük nimetlerinden ve en yüce ikramlarından biri de beni ulemâ-i âmilînden olan kimselerden ilim tahsil etmeye muvaffak kılmıştır. İlim, tarikat ve dini

⁶³ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 1^a.

⁶⁴ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 1^a-1^b.

⁶⁵ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 1^b.

kendisinden aldığım, âriflerin kutbu, müridlerin mürebbîsi, meziyetleri sayfalara sığmayacak küçüklerin ve büyüklerin mürşidi, kaybolan şer-i ilimleri ihya edip hakikat ilimlerinin gizlisini açığa çıkararak, âmil, vâsıl, ilahi huzura yakın, şeyhlerin efendisi Hâlid en-Nakşbendî el-Müceddidî el-Osmânî'dir. *Ziyâeddîn* diye lakablanmıştır. Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun. Âlemlerin Rabbi ondan razı olsun" ifadeleriyle hocasını övmüştür.⁶⁶ Ervâdî, daha sonra sırayla; "Şeyh Ahmed el-Halvetî es-Sâvî (ö. 1241/ 1825), Şeyh Muhammed el-Fedâli (ö. 1236/1820), Şeyh Ali en-Neccârî(ö. 1235/1813), Şeyh İbrahim el-Bâcûrî (ö. 1277/1860), Şeyh Fethullah, Şeyh Abdurrahman el-Mansûrî, Şeyh Mustafa el-Bûlâkî, Şeyh Ahmed Tamûs, Şeyh Mustafa el-Mubellat el-Ahmedî (ö. 1284/1867), Şeyh Hasan el-Beltânî, Abdurrahman el-Üşmûnî (ö. 1321/1903), Şeyh Muhammed Emîn b. Âbidîn (ö. 1252/1836), Şeyh Abdurrahman el-Küzberî (ö. 1262/1846), Şeyh Hâmid el-Attâr(ö. 1263/1847), Şeyh Muhammed Efendi er-Rûmî en-Nakşbendî, Şeyh Hüseyin ed-Dücânî (ö. 1274/1858), Şeyh Ahmed et-Temîmî el-Halili (ö. 1236/1820), Şeyh Abdurrahman Efendi b. Hasan Efendi, Seyyid Ömer Efendi el-Feyzî (ö. 1265/1848) , Şeyh Abdülkerim el-Bedîrî, Şeyh Ahmed" gibi hocalarını da farklı ifadelerle överek isimlerini zikretmiştir.⁶⁷

Ervâdî, ilmiyle ön plana çıkan Mısırlı ve Şamlı hocalarının isimlerini övgülerle zikrettikten sonra, çocukluğundan beri üzerinde emekleri olan mârifet sahibi ancak ümmî olan altı hocasını da aynı şekilde överek isimlerini zikretmiştir. Bu isimler şunlardır; "Şeyh Sâlim, Şeyh Ömer el-Bağdâdî, Şeyh Ali, Şeyh Ali el-Vefâî, Şeyh Osman, Şeyh Hâlid es-Sâ'idî".⁶⁸

Ervâdî yukarıda isimlerini zikrettiğimiz hocalarının hepsini ayrı ayrı ifadelerle övdükten sonra; "Allah Teâla bizi onların temiz rûhâniyetleriyle dünyada ve ahirette faydalandırsın, Peygamberlerin efendisi Hz. Muhammed Mustafa (sav)'in sancağı altında onlarla haşır etsin" şeklinde dua cümleleriyle bu bölümü bitirmiştir.⁶⁹ Kendisi de büyük bir âlim olan Ervâdî, ilme ve ilim okuduğu hocalarına karşı saygının nasıl olması gerektiğini kendi şahsında belîğ ve hoş ifadelerle göstermiştir.

Ervâdî'nin devrin en gözde hocalarından ilim öğrenmesi, âdap ve erkan öğrenmesi ilmî ve irfânî seviyesinin ne derece yüksek olduğunu göstermektedir.

⁶⁶ Ervâdî, *el- 'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 2^a.

⁶⁷ Ervâdî, *el- 'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 2^a-4^b.

⁶⁸ Ervâdî, *el- 'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 4^a-4^b.

⁶⁹ Ervâdî, *el- 'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr.4^b.

C. İcâzetnâmenin Üçüncü Bölümü: Müselsel Hadisler

Nakşebendî geleneğinde Peygamberimiz (sav)’in hadislerinin ayrı bir yeri vardır. Bu tarîkatta hadislere çok önem verilmiş, bu bağlamda medreseler ile tekkeler birbirleriyle hep iç içe olmuştur. Bu gelenekte meşâyih-i kirâmı ulema-yı kirâm çoğu zaman birlikte hareket etmişler, Hz. Peygamber (sav)’in sünnetine ve hadislerine çok önem vermişlerdir. Bu durumun güzel örneklerinden birisini de Ervâdî’de görmekteyiz. Ervâdî de Hz. Peygamber (sav)’in hadislerine ayrı bir önem vermiş, isnad geleneğini titizlikle uygulamıştır.⁷⁰ Ervâdî, Hz. Peygamber (sav)’den müselsel⁷¹ olarak birçok hadis rivayet etmiştir.

Ervâdî’nin icâzetnâmesinde müselsel olarak rivayet ettiği müselsel hadisleri şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Müselsel Rahmet Hadisi

Ervâdî, icâzetnâmenin bu bölümünde gerek mütekaddiminden, gerek müteehhirinden müelliflerinin sebetlerinde zikrettikleri geleneğe uymak için “müselsel bil-evveliye” olarak isimlendirdikleri rahmet hadisiyle başlamıştır. Müselsel hadis olarak ilk zikrettiği hadis rahmet hadisidir. Ervâdî, konuya; “(Ey Muhammed) Biz seni âlemlere ancak bir rahmet olarak gönderdik”⁷² âyetine dikkat çekerek başlamıştır. Allah Teâlâ’nın bütün kâinatı yaratmadan önce Hz. Peygamber (sav)’in nurunu kendi nurundan yarattığını, bütün mevcudatı O’nun hatırına yarattığını vurgulamıştır.⁷³

Ervâdî, Rahmet hadisinin her ravi tarafından müselsel bir şekilde “bunu bana falan rivâyet etti” veya “O, ondan işittiğim ilk hadistir” şeklinde rivâyet edile gelen hadis olduğunu belirtmiştir⁷⁴. Zikri geçen müselsel rahmet hadisi şöyledir; “**Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semâda**

⁷⁰ Ervâdî, *İcâzetnâme*, Mahmud Es’ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/198.

⁷¹ **Müselsel Hadis**; Lügate, birbirini takip etmek mânâsına gelen “silsile” kökünden türeyen “müselsel” kelimesi, hadis terimi olarak; “Resûl-i Ekrem’in bir hadisi söylediği sırada yaptığı bir hareketi veya kullandığı bir sözü ya da hem hareketi hem sözü senede ki bütün râvilerin birbirine yemin ederek aynen tekrarladığı hadis” anlamında kullanılmaktadır. Hadisi bu şekilde nakletme işine “teselsül”, bu tür nakilde bulunan râviye de “müselsil” denir. (Bkz. Ahmet Yücel, *Başlangıçtan günümüze hadis usulü*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2009), 114; Selman Başaran, M. Ali Sönmez, *Hadis tarihi ve usulü*, (Bursa: Uludağ üniversitesi Yayınları, 2001), 124; Müctebâ Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, 1992), 278; Mehmet Efendioğlu, “Müselsel”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2006), 32:85’den naklen

⁷² Enbiya, 21/1007

⁷³ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fi uluvvi’l-esânîd*, vr.5^a

⁷⁴ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fi uluvvi’l-esânîd*, vr. 5^a

bulunanlar da size rahmet etsinler”.⁷⁵ Ervâdî bu hadisle ilgili; “Şüphesiz ki ben bu hadisi birçok meşâyih-i kirâmdan aldım” diyerek hocalarının isimlerini zikretmiş tir.⁷⁶

2. Hulefa-i Raşidinden Rivâyet Edilmiş Dört Müselsel Hadis

Ervâdî, müselsel rahmet hadisinden sonra, dört halifeden müselsel olarak rivâyet edilmiş hadislerden birer tanesini isnadlı bir şekilde zikretmiştir.⁷⁷ Hulefâ-i Raşidînin isimlerinin geçtiği dört müselsel hadis şunlardır;

1- Hz. Ebû Bekir Sıddîk (ra)’den rivâyet edilen hadis-i şerif: Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur; “*Beni Hûd suresi ve kardeşleri*⁷⁸ ihtiyarlattı”.⁷⁹

2- Hz. Ömer b. Hattâb(ra)’dan rivâyet edilen hadis-i şerif: Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur; “*Ameller ancak niyetlere göredir ve herkese ancak niyet ettiği şey vardır. Kimin hicreti Allâh’a ve Rasûlü’ne ise onun hicreti Allâh’a ve Rasûlü’nedir. Kimin de hicreti elde edeceği bir dünyalık yahut nikâhlayacağı bir kadın için ise, onun hicreti de hicret ettiği şeydir*”.⁸⁰

3- Hz. Osman b. Affan (ra)’dan rivâyet edilen hadis-i şerif: Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur; “*Her ne korkunç bir manzara gördümse, kabir hepsinden daha korkunçtur*”.⁸¹

4- Hz. Ali Kerremallahü Veche (ra)’den rivâyet edilen hadis-i şerif: Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur; “*Duâ mü’minin silahı, dinin direği, yeryüzü ve gökyüzünün nûrudur*”.⁸²

3. Müselsel Kırk Hadis

Hadis âlimlerinin birçoğu değişik konularda kırk hadis derlemeleri yapmışlardır. Hadis âlimleri Peygamberimiz (sav)’in; “*Bizden bir şey işitip, onu aynen işittiği gibi başkalarına ulaştıran kimsenin Allah yüzünü ağartsın. Kendisine bilgi ulaştırılan nice insan vardır ki, o*

⁷⁵ Ebû Davud, *Sünenü Ebü Dâvud*, thk., Şuayb Arnavut, (Dimeşk: Dâru’r-Risâleti’l Âlemiyye, 2009), Edeb 58; Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî*, thk. Beşâr İvad, (Beyrut: Dâru’l-Mağribi’l-İslâmî, 1998), “Bir” ve “Sıla” 16, r. 1924.

⁷⁶ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 5^b-6^a

⁷⁷ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 5^b-6^b

⁷⁸ Vakıa, Hâkka, Mürselat, Nebe’, Tekvir ve Ğâşiye.

⁷⁹ Suyûtî, *Câmi’u’s-sagîr fî ehâdîsi’l-beşîri’n-nezîr*, (Beyrut: Dâru’l-Kütüb’il-İlmiyye, 2006), 2:302, r. 4914: Tirmizî, “Tefsîru’l-Kur’ân”, 57, r. 3297’ de şu şekilde geçmektedir; “Beni, Hud, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvir sureleri ihtiyarlattı”; Ebû Abdullah İbnü’l-Beyyî’ Muhammed Hâkim Nisaburi, *el-Müstedrek ale’s-Sahihayn*, thk. Mustafa Abdülkadir Ata, (Beyrut: Dâru’l-Kütüb’il-İlmiyye, 1990/1411), 2:374, r. 3314.

⁸⁰ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm Buhârî, *Sahihu’l-Buhârî*, thk. Muhammed Zahir b. Nasır, (Mısır: Dâru Tavgu’n-Necât, 1422), “Bed’ü’l-Vahy”, 1; “İman”, 54; Ebü’l-Hüseyn el-Kuşeyrî en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac, *Sahih-i Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, (Beyrut: Dâru İhyai’t-Türasi’l-Arabiyye, ty.), “İmâre”, r. 155.

⁸¹ Celâleddin Abdurrahman es-Suyûtî, *Cem’u’l-cevâmi’*, thk. Muhtar İbrahim, Dâru’s-Sa’âde, (Kahire: 2005), 7:631, r. 189600: Tirmizî, “Zühd”, 5, r. 2308; İbn Mâce, “Zühd”, 32, r. 4267.

⁸² Hâkim, *el-Müstedrek*, c. 1, 669, r. 1812; Ahmed b. Ali b. el-Müsenna Ebü Ya’la el-Mevsîli, *Müsnedu Ebi Ya’la*, thk. Hüseyin Selim Esed, (Dimaşk: Dâru’l-Me’mun li’t-Türas, 1984), 1:344, r. 439.

bilgiyi, bizzat işiten kimseden daha iyi anlar ve korur”,⁸³ hadisine istinaden hadis öğrenmeye ve öğretmeye büyük gayretler göstermişler, kırk hadisler telif etmişlerdir. Ervâdî de bu geleneğe uyarak tamamı Hz. Hüseyin (ra)’ın babası Hz. Ali (ra)’den nakledilen hadislerden oluşan bir kırk hadis derlemiştir⁸⁴ ve müselsel olarak naklettiği bu hadisleri de icâzetnâmesine yazmıştır. Bu kırk hadisin tamamı Hz. Peygamber (sav)’in Seyyîd ve Şerîf sülalelerinden silsile olarak gelen ravilere dayanan ve çoğu kısa cümlelerden oluşan hadislerdir.⁸⁵

Ervâdî icâzetnâmesinde; *“Bir şey hakkında duyulan bir haber, onu gözüyle görmek gibi değildir”*.⁸⁶ *“Harp hiledir”*.⁸⁷ *“Müslüman, Müslüman’ın aynasıdır”*.⁸⁸ *“Kendisine danışılan kişi; emin olmalıdır”*,⁸⁹ *“Bizi aldatan, bizden değildir”*,⁹⁰... hadislerinde örnekleri görüldüğü gibi kısa cümlelerden oluşan kırk hadisi zikretmiştir.⁹¹ Ervâdî, örneklerini verdiğimiz müselsel kırk hadisi⁹² zikrettikten sonra şu ifadeleri vurgulamıştır; *“İşte bu kırk hadis, mülkün sahibi Hakk Teâlâ’nın Resul’ünün sözleridir. Makbul ve doğru olduklarının nuru, onların üzerinde apaçık zâhirdir”*.⁹³

4. Mısırlı Âlimlerden Rivâyet Edilmiş Müselsel Hadis

Ervâdî, Mısırlı âlimlere isnat edilen, hocası Muhammed İbni Abidin’in hocalarının sebetinde de bulunan, Abdullah b. Amr b. As (ra)’dan rivâyet edilen şu müselsel hadisi zikretmiştir;⁹⁴

Resulullah (sav) buyurdular ki: *“Aziz ve celil olan Allah kıyamet günü, ümmetinden bir adamı mahlûkatın üstünden seçer ve onun için doksan dokuz defter açar. Her defter, gözün alabildiği kadar büyüktür.*

Sonra Allah Teâlâ adama sorar;

-Bu defterde yazılı olanlardan bir şey inkâr ediyor musun?

⁸³ Tirmizî, İlim,7, r. 2657; Ebû Dâvûd, İlim 10, r. 366.

⁸⁴ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr.6^b-7^b.

⁸⁵ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr.6^b-7^b.

⁸⁶ Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü’l-İmam Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnaut, (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2001/1421), 3:341, r. 1842; Hâkim, c. 2, 351, r. 3250.

⁸⁷ Müslim, “Cihad ve Siyer”,17-18; Ahmed b. Hanbel, c. 2, 303, r. 1034.

⁸⁸ Ebû Dâvud, “Edeb”, 49, r. 4918; Bu hadis benzer manada Buhârînin el-Edebü’l-Müfredinde şöyle geçmektedir; “Mü’min kardeşinin aynasıdır. Onda bir ayıp görürse onu düzeltir” bkz. Buhârî, el-Edebü’l-Müfred, 93, r. 238.

⁸⁹ Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini İbn Mace, *Sünenu İbn Mace*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, (Kahire: Daru İhyâi Kütübi’l-Arabiyye, 2009), Edeb”, 37, r. 3745; Ahmed b. Hanbel, c. 37, 43, r. 22360.

⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, c. 25, 155, r. 15833; İbn Mace, *Sünenu İbn Mace*, “Ticaret”, 36, r. 2224.

⁹¹ Kırk hadisin tamamı; *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, isimli icazetname de vr. 6^b-7^b arasında geçmektedir.

⁹² Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 7^a-8^a.

⁹³ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 8^a.

⁹⁴ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 12^a-12^b.

-Kul, hayır Ey Rabbim der.

-Allah Teâlâ; *senin (bunları yapmada beyan edeceğin) bir özrün veya bir iyiliğin var mı diye sorar.*

-Kul, hayır Ey Rabbim der.

-Aziz ve celil olan Allah; *“Evet! Senin bizim yanımızda (makbul, büyük) bir de hasenen var. Bugün sana zulüm yoktur”* der ve Allah Teâlâ hemen onun için üzerinde

“أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ رَسُولُهُ” *şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Hz. Muhammed(sav) Allah’ın kulu ve elçisidir) yazılı bir etiket çıkarır.*

-Kul; *“Ey Rabbim! Bu defterlerin yanındaki bu etiket de ne?”* diye sorar;

-Allah Teâlâ; *“Şüphesiz ki sana zulmedilmeyecek”* der. *Hemen bu defterler terazinin bir kefesine, etiket de diğer kefesine konur tartılırlar. Sonunda defterler hafif kalır, etiket ağır basar”*.⁹⁵

5. Şamlı Âlimlerden Rivâyet Edilmiş Müselsel Hadis

Ervâdî, ders okuduğu hocalarından biri olan Abdurrahman el-Küzberî (ö. 1262/1846)’nin sebetinde de geçen Ebu Zer (ra)’in Peygamberimizden rivâyet ettiği kutsî hadisi, Şamlı âlimlerden müselsel olarak şu şekilde nakletmiştir;⁹⁶

Allah Teâlâ buyurdu ki;

“Ey kullarım! Ben zulmü kendime haran kıldım. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Binâenaleyh birbirinize zulmetmeyin.

Ey kullarım! Hepiniz dalâlettesiniz, yalnız benim hidâyete erdirdiğim müstesna. İmdi benden hidâyet dileyin ki, sizi hidâyete erdireyim.

Ey kullarım! Hepiniz açsınız, yalnız benim doyurduğum müstesna. İmdi benden yiyecek isteyin ki, sizi doyurayım.

Ey kullarım! Hepiniz çıplaksınız, yalnız benim giydirdiğim müstesna. Şu halde benden giyecek isteyin ki, sizi giydireyim.

Ey kullarım! Siz gece gündüz günah işliyorsunuz. Bütün günahları affeden de benim. Şu hâlde benden af dileyin ki, sizi affedeyim.

Ey kullarım sizin bana zarar vermeye elbet gücünüz yetmez ki, zarar veresiniz. Bana fayda vermeye de gücünüz yetmez ki, fayda veresiniz.

⁹⁵ Hadisin metninde birkaç kelimedede farklılık olmakla beraber, hadis şu kaynaklarda geçmektedir; Tirmizî, “İman”, 17, r. 2639; Ahmed b. Hanbel, 11:571, r. 6994; İbn Mace, “Zühd”, 35, r. 4300.

⁹⁶ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fi uluvvi’l-esânîd*, vr. 12^b-12^a.

Ey kullarım! Sizin evveliniz âhiriniz, insiniz cinniniz sizden en takva sahibi bir adamın kalbi üzere olsalar, bu benim mülküme bir şey ziyâde etmez.

Ey kullarım! Sizin evveliniz, âhiriniz, insiniz ve cinniniz en sapık bir adamın kalbi üzere olsalar, bu benim mülkümünden bir şey eksiltmez.

Ey kullarım! Sizin evveliniz, âhiriniz, insanınız ve cinniniz bir toprağın üzerinde ayağa kalkarak benden isteseler, ben de her insana dilediğini versem; bu bende olandan ancak işnenin denize batırıldığı vakit azalttığı kadar azaltır.

Ey kullarım! Bunlar ancak sizin amellerinizdir. Onları size sayıyorum. Sonra onların karşılığını size tastamam veriyorum. İmdi (verileni) kim hayır bulursa Allah'a hamd etsin. Hayırdan başka bulan kimse ancak kendini kınasın".⁹⁷

6. Hanefî Âlimlerden Rivâyet Edilmiş Müselsel Hadis

Ervâdî, Süleyman b. Büreyde (ra)'nin babasından rivâyet ettiği; Peygamberimizin bir yere bir ordu veya seriyye gönderdiğinde özellikle komutanın nasıl hareket edeceğini belirten hadis-i şerifinin, Muhammed İbni Abidin'inin sebetinde de geçtiğini belirterek müselsel olarak rivâyet etmiştir.⁹⁸ Ervâdî icâzetnâmesine hadisin tamamını almamış ve kaynaklarda var olduğunu belirtmiştir. Konu bütünlüğü olması babından hadisin tamamı şu şekilde geçmektedir;

“Resulullah (sav) bir ordunun veya seriyyenin başına komutan tayin ettiği zaman; hâssaten komutana Allah'a karşı muttaki olmasını, beraberindeki Müslümanlara da hayır tavsiye eder ve sonra şunları söylediler: Allah'ın adıyla ve Allah'ın rızâsı için savaşın. Allah'ı inkâr eden kâfirlerle çarpışın. Gaza edin fakat ganimete hıyanet etmeyin, haksızlıkta bulunmayın, ölümlerin vücutlarına sataşın ve kulaklarını kesmeyin, (önünüze çıkan) çocukları öldürmeyin. Müşrik düşmanlarla karşılaşınca onları önce üç şeyden birine çağır: Bunlardan birine cevap verirlerse onlardan bunu kabul et ve artık dokunma. Önce İslâm'a davet et. İcabet ederlerse hemen kabul et ve elini onlardan çek. Sonra onları yurtlarından muhacirler diyarına hicrete davet et ve onlara haber ver ki, eğer bunu yapacak olurlarsa Muhacirlere vâd edilen bütün mükâfat ve vecibeler aynen onlara da terettüp edecektir. Hicretten imtina edecek olurlarsa bilsinler ki, Müslüman bedeviler hükmündedirler ve Allah'ın mü'minler üzerine cari olan hükmü onlara icrâ edilecektir. Ganimet ve fey'den kendilerine hiçbir pay ayrılmayacaktır. Müslümanlarla birlikte cihada katılırlarsa o hariç, (o zaman ganimete iştirak ederler.) Bu şartlarda Müslüman olma teklifini kabul etmezlerse, onlardan cizye iste, müspet cevap verirlerse hemen kabul et ve onları serbest bırak. Bundan da imtina ederlerse, onlara karşı

⁹⁷ Müslim, "Birr ve Sıla", r. 55, r. 2577; Tirmizî, "Sıfatul'l-kıyâme", 48, r. 2495; İbn Mâce, "Zühd", 30, r. 4257.

⁹⁸ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fi uluvvi'l-esânîd*, vr. 12^b-13^b.

Allah'tan yardım dile ve onlarla savaş. Bu durumda bir kale ahâlisini muhasara ettiğinde onlar senden Allah ve Resulünün ahd ve emanını talep ederlerse kabul etme; onlar için, kendine ve ashabına ait bir eman tanı. Zîrâ sizin kendi akdinizi veya arkadaşlarınızın ahdini bozmanız, Allah'ın ve Resulünün ahdini bozmaktan ehvendir. Eğer bir kale ahâlisini kuşattığında onlar, senden Allah'ın hükmünü tatbik etmeni isterlerse sakın onlara Allah'ın hükmünü tatbik etme, lakin kendi hükmünü tatbik et. Zîrâ Allah'ın onlar hakkındaki hükmüne isabet edip etmeyeceğini bilemezsin".⁹⁹

7. Müselsel Musâfaha Hadisi

Ervâdî, her bir ravinin talebesiyle el ele tutuşup musâfaha yapmak suretiyle rivâyet edile gelen hadisini, hocası Ömer Efendi el-Feyzî (ö. 1265/1848)'den rivâyet ederek icâzetnâmesine yazmıştır.¹⁰⁰ Bu hadis; "*Benimle musâfaha eden veya musâfaha edenle musâfaha eden kimse kıyamet günü cennete girer*".¹⁰¹ şekilde geçmektedir.

8. Müselsel Müşâbeke Hadisi

Ervâdî, icâzetnâmesinde müşabeke (ellerin birbirine kenetlenmesi) suretiyle iki tane hadis rivâyetinden bahsetmiştir. Bunlardan birisi; Ebu Hüreyre (ra) tarikiyle rivâyet ettiği hadis, diğeri de hocası Ebu'l Hasan el-Bağzarî'den Hz. Ali (ra) tarikiyle rivâyet ettiği hadistir.¹⁰²

Ervâdî, Ebu Hureyre (ra)'nin "*Resûlullah (sav) elimden tutarak şöyle buyurdu*", diyerek rivâyet ettiği, dünyanın ve mahlûkatın hangi günlerde yaratıldığı ile ilgili olan müselsel müşabeke hadisini, icâzetnâmesine şu şekilde yazmıştır;¹⁰³ "*Allah Teâlâ yeri cumartesi günü, dağları pazar günü, ağaçları pazartesi günü, mekruhları salı günü, nuru çarşamba günü, hayvanları perşembe günü, Âdem (as) 'ı da cuma günü yaratmıştır*".¹⁰⁴

Ebu'l Hasan el-Bağzarî'nin Hz. Ali (ra) tarikiyle rivâyet ettiği bir diğer hadis ise şöyledir; "*Resûlullah (sav) 'i uykuda gördüm. Parmaklarını benim parmaklarımla tuttu ve şöyle dedi: Ey*

⁹⁹ Müslim, "Cihad", 3, r.1731; Tirmizi, "Siyer" 48, r. 1617, "Diyet", 14, r.1408; Ahmed b. Hanbel, c. 38, 136, r. 23030.

¹⁰⁰ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 13^a-13^b.

¹⁰¹ Muhammed Abdulhayy el-Kettânî, *Risâletü'l-müselselât*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003), 55.

¹⁰² Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 13^b.

¹⁰³ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 13^b-14^a.

¹⁰⁴ Hadis-i Şerif, benzer lafızlarla Müslim'de şöyle geçmektedir; "*Resulullah (sav) elimi tuttu ve şöyle dedi: "Allah toprağı cumartesi günü yarattı. Ondaki dağları pazar günü yarattı. Ağaçları pazartesi günü yarattı. Mekruhları salı günü yarattı. Nuru çarşamba günü yarattı. Yerin üzerine hayvanları perşembe günü yaydı. Âdem 'i (as) ise cuma günü ikindiden sonra, yaratılışın en sonunda, Cuma gününün en son saatinde, ikindi ile akşam arasında yarattı"*, Bkz., Müslim, "Sıfatü'l-Münâfikîn", 27; Kettânî, *Risâletü'l-müselselât*, 53.

*Ali! Elimi tut. Kim benim elimi tutarsa cennete girer. Bu sözü yediye ulaşıncaya kadar tekrar etti. Parmaklarım Resulullah parmaklarında olduğu halde uyandım ”.*¹⁰⁵

9. Müselsel Tesbih Sunma

Hadis rivâyet eden hocalar ellerindeki tesbihi veya tesbih için kullandıkları şeyleri hadis rivâyet ederken talebelerine vermek suretiyle rivâyet ettikleri müselsel hadislerdir. Her bir râvi hadis rivâyet ederken; “*Şüphesiz ki ben falan hocamı elinde tesbih olduğu halde gördüm*” ifadesini kullanarak hadis rivâyet etmişlerdir.¹⁰⁶ Ervâdî, tesbih sunma ile ilgili olarak Ömer el-Mekkî’den şu bilgiyi aktarmıştır; “*Hocam Hasan-i Basrî’yi elinde tesbih olduğu halde gördüm; Ey hocam bu âna kadar tesbihle beraber yüce bir konumdasın ve güzel bir ibadet hâlindesin dedim. O’da şöyle dedi; bu bidâyette kullandığım bir şeydir, nihâyette de terk edecek değilim. Ben kalbimle, dilimle ve elimle Allah’ı zikretmeyi seviyorum*”.¹⁰⁷ İfadelerden de anlaşıldığı gibi kalble, elle ve dille zikrin önemine vurgu yapılmıştır.

10. Müselsel “Lâ İlâhe İllallah” Telkini

Muhaddis ve aynı zamanda mutasavvıf olan Ervâdî, Kur’ân-ı Kerimde geçen âyetten hareketle “*Lâ ilâhe illallah*” kelime-i tayyibesi ile zikir telkinini; “*Güzel söz, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir. O ağaç, rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir*” âyetinde olduğu gibi güzel sözle irtibatlandırmış, “*Lâ ilâhe illallah*” kelime-i tayyibesinin ne derece büyük bir söz olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁸ Ervâdî, Hz. Peygamber (sav) ile Hz. Ali (ra) arasında zikir mevzuunda geçen konuşmada; Hz. Peygamber (sav), Hz. Ali’ye Allah’ı nasıl zikredeceğini, hangi cümleleri kaçar defa söyleyeceğini, zikir esnasında nasıl hareket edeceğini öğretmiştir. Hz. Ali ise bu zikir şeklini Hasan-ı Basrî’ye telkin etmiş, bu zikir telkini asırlarca müselsel olarak devam etmiş ve kendisi de *müselsel zikir telkini hadisi* geleneğe uyararak isnadı Hz. Ali (ra)’ye dayanan zikir telkini hadisini hocası Ömer Efendi el-Fevzî’den müselsel olarak rivâyet etmiştir.¹⁰⁹ icâzetnâmede geçen hadis-i şerif şu şekilde geçmektedir;

“*Hz. Ali (ra); “Ey Allah’ın Resülü! Bana Allah’a en yakın, kullarına en kolay yolu göster” dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sav):*

- “*Ey Ali! Bunun için halvet hâlinde Allah’ı zikre devam etmen gerekir.*” buyurdu. -Hz. Ali (ra): “*Bütün kullar zikrediyorlar.*” deyince Resûlullah (sav) ;

¹⁰⁵ Kettânî, *Risâletü’l-müselselât*, 51.

¹⁰⁶ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 14^a.

¹⁰⁷ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 14^a-14^b.

¹⁰⁸ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 14^a.

¹⁰⁹ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 14^b-15^a.

- “Ey Ali! Yeryüzünde Allah Allah diyen bulunduğu müddetçe kıyamet kopmaz”, diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ali (ra);

- “Ey Allah’ın Resulü! “Nasıl zikredeyim?” diye sordu. O da şöyle buyurdu;

- “Gözlerini yum ve benim üç defa söyleyeceğimi dinle, sonra da onu üç defa tekrar et ben dinleyeyim” dedi ve Resûlullah (sav) üç defa; “Lâ ilâhe illallah” dedi.

Hz. Ali de O’nu dinledi. Sonra da Hz. Ali üç defa “Lâ ilâhe illallah” dedi, Resûlullah (sav) dinledi.¹¹⁰. Böylece “Lâ ilâhe illallah” kelime-i tayyibesi ile zikir telkini asırlar boyu devam etmiştir.

11. Müselsel Zikr-i Şerîf Telkini

Ervâdî Hz. Ali tarikiyle rivâyet edilen “Lâ ilâhe illallah” kelime-i tayyibesi ile zikir telkinini zikrettikten sonra, hocası Muhammed Murtazâ’nın sebetinde Şeddâd b. Evs ve Üsame b. Samit tarikiyle Hz. Peygamberden rivâyet edilen başka bir zikir telkini hadisini zikretmiştir.¹¹¹

Başta Ahmed b. Hanbel’in *Müsned’i* ve Hâkim’in *Müstedrek’i* olmak üzere birçok kaynakta geçen, Şeddâd b. Evs (ra) ve Üsame b. Samit (ra)’in rivâyet ettiğine göre, Resûlullah’ın yanında iken Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur;

Resûlullah (sav), “İçinizde garip, yani Ehli Kitap’tan kimse var mı? diye sordu.

- Ashabı kirâm: Hayır, Ya Resûlellah, aramızda öyle kimseler yoktur dediler.

-Hz. Peygamber (sav); Kapıyı kapatın. Ellerinizi kaldırın ve hep beraber “Lâ ilâhe illallah” deyin, diye emretti. Ashabı Kirâm, bir süre ellerini kaldırdılar. Bir süre sonra Hz. Peygamber (sav), ellerinizi indirin, dedi ve şöyle buyurdu:

“Ya Rabbi! Sana hamdû senalar olsun ki beni bu “Lâ ilâhe illallah” kelimesiyle gönderdin ve bunu bana emrettin ve bana söz verdin. Kim bunu söylerse; “ona cenneti nasip edeceğim” buyurdun. Muhakkak ki sen vaadinden dönmezsün. Sonra şöyle dedi; Sevininiz, Allah sizin hepinizi affetti”.¹¹²

¹¹⁰ Muhammed b. Ahmed el-Bedîrî, *el-Cevâhiru’l-gavâlî fi zikri’l-esânî’l-avâlî*, hazırlayan, ahmed el-hudârî, ty., yy. vr. 210-212 (*el-Mektebetü’ş-Şâmile*, 117)

¹¹¹ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fi uluvvi’l-esânîd*, vr. 16^b-17^a.

¹¹² Ahmed b. Hanbel, c. 28, 348, r. 17121; Hâkim, *el-Müstedrek*, c. 1, 679, r. 1844

Ervâdî yukarıda ki hadisi zikrettikten sonra Hocas Attâr'ın İbn Mes'ûd (ra) tarikiyle gelen, Hz. Peygamber (sav)'in miraçta Hz. İbrâhim'le arasında cereyan eden konuşmada geçen tesbihatlarla ilgili hadisi zikretmiştir.¹¹³ Hadis-i şerif şöyledir;

“İbn Mes'ûd (ra) anlatıyor. Resûlullah (sav) buyurdular ki; “Miraç sırasında İbrahim (as)'le karşılaştım. Bana;

- Ey Muhammed, ümmetine benden selam söyle. Ve haber ver ki: Cennetin toprağı temiz, suyu tatlıdır. Burası (suyu tutacak şekilde) düz ve boştur. Oraya atılacak tohum da “sübhânallah”, “elhamdülillah”, “lâ ilâhe illallah” ve “Allâhu ekber” cümleleridir” dedi.¹¹⁴

12. Müselsel Duâü'l-Ferec (Kurtuluş) Hadisi

Ervâdî, icâzetnâmesinin bu bölümünde; hocası Muhammed b. Abidîn'in sebetinde de geçen, Cafer b. Muhammed el-Emîn'in babasından, babasının da dedesi Resûlullah (sav)'den rivâyet ettiği; sıkıntılardan ve belalardan kurtulma duâsını ihtiva eden hadis-i şerifi zikretmiş ve Hz. Peygamber (sav)'i üzen bir iş olduğu zaman, Resûlullah (sav)'in “Duâü'l-ferec” diye isimlendirilen bu sözler ile Allah'a duâ ettiğini belirtmiştir.¹¹⁵

“Allah'ım! Uyuklamaktan münezzeh olan zâtınla beni koru. Erişilemeyen rüknünle beni kuşat (koruma altına al). Bana yeten güç ve kudretinle bana rahmet eyle. Dayanağım, umudum ancak sensin. Nice nimet var ki o nimeti bana lütfettin ama karşılığında benim Sana şükürüm az oldu. Nice belâ ve musibet var ki onunla beni imtihan ettin ama bu bela ve musibetler anında benim sana sabrım az oldu.

Ey nimetine karşı şükürümün azlığına rağmen beni mahrum etmeyen, imtihanına karşı sabrımız azlığına rağmen beni yalnızlığa terk etmeyen ve ey beni günahlar yaparken gördüğü halde rezil etmeyen (Allah'ım)!

İbrahim'i nasıl yüceltip, bereketlendirip rahmet ettiysen aynı şekilde Muhammed ve ailesini de yüceltmeni istiyorum, şüphesiz sen hamde lâyük ve yüce olansın.

Allah'ım! Dünyama ve dinime yardımcı ol, takva ile de ahiretime yardımcı ol; görünmeyen belâlardan beni koru ve yaşadığım olaylarda beni nefsimin eline bırakma!

Ey kendisine (kulların) günahı zarar vermeyen ve affını noksanlaştırmayan. Sana noksanlık vermeyen şeyden bana ver. Beni bağışla ve sana zarar vermeyen konuda affet.

¹¹³ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fi uluvvi'l-esânîd*, vr. 17^a.

¹¹⁴ Tirmizî, “Daavât”, 59, r. 3462; Aynı hadis Taberânî'nin *Mü'cemu'l-evsat'ında*, “La havle velâ kuvvete illâ billâh” ilavesiyle geçmektedir. Bkz., Taberânî, *Mü'cemu'l-evsat*, 4:270, r. 4170.

¹¹⁵ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fi uluvvi'l-esânîd*, vr. 17^a-17^b.

Yâ İlâhi! Senden yakın bir kurtuluş ve (belâlara) güzelce sabretme duygusu isterim, her türlü sıkıntıdan kurtuluş isterim. Verdiğin kurtuluşa karşılık şükretme (şuur) isterim ve kurtuluşun devamını isterim. İnsanlara muhtaç olmamayı isterim. O yüce ve büyük Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur".¹¹⁶

Ervâdî, icâzetnâmesinde yukarıda metnini ve mânâsını verdiğimiz hadisle ilgili olarak, Halife Ca'fer el-Mansûr'un kapı muhafızı ve aynı zamanda hadisi rivâyet eden Rebî'nin bildirdiği, Halife Mansûr ile Ca'fer b. Muhammed arasında cereyan eden şu hâdiseyi de zikretmiştir; "Halife Mansûr, Ca'fer b. Muhammed'in huzuruna getirilmesi için haber gönderir. Ca'fer b. Muhammed gelir ve selâm vererek halifenin huzuruna girer. Ancak halife Ca'fer'in selamına karşılık vermez, onu ayakta tutarak oturmasına da izin vermez. Halife daha sonra başını kaldırarak Ca'fer'e; "Ey Cafer! sen ihanet etmek istiyorsun" diyerek, babasının dedesi aracılığı ile Hz. Peygamber (sav)'den naklettiği şu hadisi hatırlatır; "Kıyamet günü hainlik yapan kişinin yanına, tanınabileceği bir sancak konur". Bunun üzerine Ca'fer halifeye şöyle cevap verir; "Bana babam, ona babası ve ona da dedesi aracılığı ile Hz. Peygamber (sav)'den şu hadisi hatırlatır; "Kıyamet günü bir münâdî; agâh olun, "kimin Allah'tan alacağı bir ecir varsa ayağa kalksın" diye nida eder. Bunun üzerine kullarından ancak seçkinler ayağa kalkar". Bunun üzerine Mü'minlerin Emiri Mansûr'un kızgınlığı yatıştı. Halife Mansûr, Cafer'i oturttu ona ikramda bulundu. Kendi eliyle ona koku ikram etti, ihsanda bulundu ve Rebî'e, Ebû Abdullah'a hediye vermesini emretti. Rebî, Ca'fer'in yanına gitti ve ona şöyle dedi; "Ey Abdullah'ın babası! Sen içeri girerken dudaklarını hareket ettirdiğini gördüm ve Mansûr seni öldürmek istiyordu" dedi. Bunun üzerine Cafer, Rebî'e yukarıda geçen hadisi okuduğunu söyledi. Bu hadis müsel el olup her bir râvî; "Ben o hadisi yazdım", "Ve işte o cebimdedir" şeklindeki ifadelerle müsel el olarak nakledile gelmiştir.¹¹⁷

¹¹⁶ Hadis-i şerifin Arapça metni şu şekildedir; دُعَاءُ الْفَرَجِ: «اللَّهُمَّ احْرُسْنِي بَعِيْنِكَ الَّتِي لَا تَنَامُ، وَارْحَمْنِي بِرُكْبِكَ الَّتِي لَا يَرَامُ، وَارْحَمْنِي بِقُدْرَتِكَ عَلَيَّ، أَنْتَ بَيْبِنِي وَرَجَائِي، فَكَمْ مِنْ نِعْمَةٍ أَنْعَمْتَ بِهَا عَلَيَّ قَلَّ لَكَ بِهَا شُكْرِي، وَكَمْ مِنْ بَلِيَّةٍ ابْتَلَيْتَنِي بِهَا قَلَّ لَكَ عِنْدَهَا صَبْرِي، فَبِمَا مِنْ قَلَّ عِنْدَ نِعْمَتِهِ شُكْرِي فَلَمْ يَجْرُمْنِي، وَبِمَا مِنْ قَلَّ عِنْدَ بَلَائِهِ صَبْرِي فَلَمْ يَخْذِلْنِي، وَبِمَا مِنْ رَبِّي عَلَى الْخَطَايَا فَلَمْ يَفْضَحْنِي، أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدًا وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ وَتَرَحَّمْتَ عَلَيَّ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى دِينِي بِدُنْيَايَ، وَعَلَى آجِرَتِي بِالْآخِرَةِ، وَاحْفَظْنِي فِيمَا عَيْتُ عَنْهُ، وَلَا تُكَلِّبْنِي فِيهَا حَضْرَتٌ، يَا مَنْ لَا تَضُرُّهُ الذُّنُوبُ، وَلَا تَنْقُصُهُ الْمَغِيرَةُ، هَبْ لِي مَا لَا يَضُرُّكَ وَارْحَمْنِي لِي مَا لَا يَنْقُصُكَ، إِلَهِي أَسْأَلُكَ فَرَجًا قَرِيبًا، وَصَبْرًا جَمِيلًا، وَأَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ مِنْ كُلِّ بَلِيَّةٍ، وَأَسْأَلُكَ الشُّكْرَ عَلَى الْعَافِيَةِ، وَأَسْأَلُكَ دَوَامَ الْعَافِيَةِ، وَأَسْأَلُكَ الْغِنَى عَنِ النَّاسِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» Bkz; Ebü'l-Kâsım Sîkatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah İbn Asakir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*, thk. Amr b. Garame el-Amrî, (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1995/141(5), 18:87-88; Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî İbnü'l-Cevzi, *Sıfatü's-Safve*, thk. Ahmed b. Ali, (Kahire: Dârü'l-Hadîs, 1421/2000), 1:393; Cemâlüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Saîd b. Akile el-Mekki İbn Akile, *el-Fevaidü'l-celile fi'l-müsel elati İbn Akile*, thk. Muhammed Rıza Kahveci, (Beyrut: Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1421/2000), 162.

¹¹⁷ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferid fi uluvvi'l-esânîd*, vr. 17^b-18^a.

13. Müselsel Sûfi Hırkası Giyme

Ervâdî, icâzetnâmesinin bu bölümünde müselsel yün hırka giyme uygulaması yoluyla Hz. Ali'ye ulaşan çok sayıda tarîkata nispetinin olduğunu ve onların içinde Şeyh-i Ekber Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'ye dayanan bâtını bir tarîkatın olduğundan da bahsetmiştir. Ervâdî, Şeyh-i Ekber Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'nin, *müselsel sûfi hırkası giyme* hususundaki silsilesi ile ilgili şu bilgileri veriyor; sûfi hırkasını ilk önce Hızır (as)'ın Medine'de Resûlullah (sav)'in elinden giydiğini, ondan da Şeyh-i Ekber Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'nin Kâbede Hacerü'l-Esvedin karşısında Hızır (as)'ın elinden giydiğini ve Kutbu'l-aktab Abdülkadir Geylanî'ye nispetle çok sayıda meşâyihin de Hızır(as)'dan sûfi hırkası giydiklerini belirtmiş, bölümün sonunda kendisinin sûfi hırkasını hocası Şeyh Ömer el-Ahmedî ve Ömer Efendi el-Feyzî en-Nakşebendî eş-Şazeli'nin elinden giydiğini ve sûfi hırkası giyme nispetinin Hasan-ı Basrî ve Hz. Ali tarikiyle Hz. Peygamber (sav)'e dayandığını beyan etmiştir.¹¹⁸

D. İcâzetnâmenin Dördüncü Bölümü: Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Okuduğu İlimler ve Eserler

Ervâdî, icâzetnâmenin bu bölümünde kendi zamanına kadar; hadis, tefsir, fıkıh tasavvuf ve kelam gibi temel İslâmî ilimlere dair yazılmış eserlerin neredeyse tamamını okuyup icâzet almıştır. Ervâdî, okuduğu ilimlerin bazılarını müellif ve eseriyle, bazılarını da sadece müellifleriyle zikrederek icâzetnâmesine yazmıştır.¹¹⁹

Ervâdî, zikri geçen eserleri ve müelliflerini icâzetnâmesine yazmak suretiyle ilmî hassasiyete önem verdiğini göstermektedir. Şeyhlik makamında bulunan bir mutasavvıf alimin mânevî konumunun yanında ilmî konumuna da ışık tutmaktadır. Ervâdî'nin tasavvuf sahası dışında tefsir, hadis, fıkıh ve kelam gibi belli başlı ilim dallarında okuyup icâzet alması tasavvufun diğer ilimlerle iç içe olduğuna güzel bir örneklik teşkil etmektedir. Yine bu ilimleri sened altına almak suretiyle olası suiistimallerin de önüne geçilmektedir.

¹¹⁸ Ervâdî, *el-İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 18^a-18^b.

¹¹⁹ Ervâdî, *el-İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 7^b-11^b. (Ervâdî'nin okuyup icâzetini aldığı eserler ve müellifleri hakkında geniş bilgi için bkz. Nazım Çınar, *Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufi Görüşleri*, Kayseri 2019, (Basılmamış Doktora Tezi), 42-47.

E. İcâzetnâmenin Beşinci Bölümü: Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin İcâzetini Aldığı Tarîkatlar, Fıkıh Senedi ve Tarîkat Silsileri

Ervâdî, bu bölümde hangi tarîkatlara nispetinin olduğunu, hangi tarîkatlardan sülûkünü tamamlayıp icâzet aldığını, bazı tarîkatların silsilesini ve Hanefî mezhebine mensup olduğunu belirtmek için de Resûlullah (sav)'dan İbn Abidin'e kadar gelen fıkıh senedini zikretmiştir.¹²⁰

1. Ervâdî'nin İcâzetli Olduğu Tarîkatlar

Ervâdî, icâzetnâmesinde; *Ekberîyye, Nakşbendiyye, Hâlidîyye, Ahmedîyye, Kâdirîyye, Rifâîyye, İbrahîmîyye, Şâzeliyye, Halvetiyye, Celvetiyye, Gaybîyye, Hıdırîyye, Alevîyye, Şutariyye, Beyyûmiyye, Sa'dîyye, Gazzâlîyye, Melâmetiyye, Meşkiyye, Sühreverdiyye, İdrîsiyye, Metbûliyye ve Kübrevîyye* gibi yirmi üç tarîkattan hatta bunlardan daha fazla tarîkatla bağının olduğunu, bu tarîkatlardan icâzet ve sülûkünü olduğunu belirtmiştir.¹²¹

Ervâdî'nin bu kadar tarikatla bağının olması; adap ve erkanına riâyet ederek hakkını vermek suretiyle birden fazla tarikata intisab etmenin mümkün olacağını göstermektedir.

2. Ervâdî'nin Hanefî Mezhebine Ait Fıkıh Senedi

Ervâdî, icâzetnâmesinde kendisinin dört mezhepten icâzetinin olduğunu belirttiikten sonra, muttasıl bir senedle Hanefî fıkına mensup olduğunu gösteren fıkıh senedini, Hz. Peygamber (sav)'den başlamak suretiyle İbn Abidîn'e kadar gelen âlimlerin meşhur olan kısa isimlerini nazım bir şekilde sıralayarak yazmıştır.¹²² Trablusşam'da müftülük görevi de îfâ eden Ervâdî'nin, tarîkat silsilesi ile birlikte fıkıh senedini de zikretmesi fikha verdiği önemi göstermektedir.

3. Ervâdî'nin Nakşbendiyye, Halvetiyye, Ahmedîyye, Şâzeliyye ve Ekberîyye Tarîkatı Silsileleri

Ervâdî, icâzetli olduğu tarîkatların silsilelerini zikretmeye ilk olarak Nakşbendiyye tarîkatı ile başlamıştır. Silsileyi beyitler hâlinde ve kısa isimlerle Resûlullah (sav)' dan başlayarak, Hz. Ebubekir (ra) tarihiyle Mevlânâ Hâlid'e kadar gelen silsileyi sırayla zikretmiştir.¹²³

¹²⁰ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 15^a-16^b.

¹²¹ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 15^a.

¹²² Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 15^a-15^b.

¹²³ Ervâdî, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 15^b -16^a.

Ervâdî, ikinci olarak Halvetiyye tarîkatı silsilesini de beyitler hâlinde ve kısa isimlerle Resûlullah (sav)’dan Hz. Ali (ra) ve Hasan-ı Basrî tarikiyle Muhammed es-Sâvî’ye kadar gelen silsileyi zikretmiştir.¹²⁴

Ervâdî, üçüncü olarak Ahmediyye (Bedeviyye) tarîkatı silsilesini beyitler hâlinde ve kısa isimlerle Resûlullah (sav)’dan, Hz. Ali (ra) tarikiyle gelen silsileyi zikretmiştir.¹²⁵

Ervâdî, dördüncü olarak Şâzeliyye tarîkatı silsilesini beyitler hâlinde ve kısa isimlerle Resûlullah (sav)’dan Hz. Ali tarikiyle kendisine kadar ulaşan silsileyi zikretmiştir.¹²⁶

Ervâdî, beşinci olarak Resûlullah (sav)’dan Hz. Hızır ve Muhyiddin İbnü’l-Arabî tarikiyle gelen Ekberiyye tarîkatı silsilesini de hocası Ömer el-Bağdâdî’den aldığını belirtmiştir.¹²⁷

Ervâdî, yukarıda da belirttiğimiz gibi beş tarikata dair silsilesini icâzetnâmesinde zikretmiş, ancak Gümüşhânevî’ye verdiği tek varaklık icâzetnâmesinde Nakşî Hâlidî tarîkatı üzerine mürid ve talebe yetiştirmesini özellikle belirtmiştir.¹²⁸

F. İcâzetnâmenin Altıncı Bölümü: Mağara Ehli (Ashâb-ı Kef)’nin İsimleri ve Hatime

1. Ashâb-ı Kef

Ervâdî, icâzetnâmesinin bu bölümünde, icâzetnâme yazarlarının eserlerini hitama erdirme âdetine uyduğunu göstermek için icâzetnâmesini; “Ben Ashâb-ı Kef’in isimlerini zikretmek suretiyle icâzetnâmemi (sebetimi) nihâyete erdiriyorum” ifadeleriyle sonlandırmıştır.¹²⁹

Ervâdî, Mağara Ehlinin (Ashâb-ı Kef) isimlerini manzum bir şekilde; *Mekselmîna*, *Emlîha*, *Marteyûnes*, *Benyûnes*, *Sazeyûnes*, *Dânvânes*, *Kefşeyetât* ve köpekleri *Kıtmîr* olarak belirtmiştir.¹³⁰

Ervâdî, bu isimlerin faziletleri ile ilgili bazı açıklamalar yapmıştır;

1- Birinci isim *Mekselmîna*: Ervâdî bu ismin temiz bir hırkaya yazılıp yangın yerine atılması hâlinde, o ateşi söndürebileceğini belirtmiştir.

2- İkinci isim *Emlîha*: Ervâdî bu ismin bir şey üzerine yazıldıktan sonra dalgalı olan denize atılması hâlinde, denizin dalgaların sakinleşeceğini belirtmiştir.

¹²⁴ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 16^a.

¹²⁵ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 16^a-16^b.

¹²⁶ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 16^b.

¹²⁷ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 16^b; *Nûru’l-mazhar*, 3.

¹²⁸ Ervâdî, *İcâzetnâme*, Mahmud Es’ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/198.

¹²⁹ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 18^b-19^a.

¹³⁰ Ervâdî, *el-’İkdü’l-ferîd fî uluvvi’l-esânîd*, vr. 19^a.

3- Üçüncü isim *Marteyûnes*: Ervâdî bu ismin bir şeye yazılıp ve yürüyen birinin bacağına asılırsa o kimsenin yürüyüşünün kolay olacağını yorulmayacağını belirtmiştir.

4- Dördüncü isim *Benyûnes*: Ervâdî bu ismin malın korunması niyeti ile yazılırsa o malın şimdiki halde ve gelecekte selamette olmasını sağlayacağını belirtmiştir.

5- Beşinci isim *Sazeyûnes*: Ervâdî bu ismin sıtma hastalığına tutulan birisine yazılırsa, Allah'ın izniyle şifa bulacağını belirtmiştir.

6- Altıncı isim *Dânvânes*: Ervâdî bu ismin bir devlet reisine yazılması hâlinde savaş ve eğitime faydalı olacağını belirtmiştir.

7- Yedinci isim *Kefşeyetât*: Ervâdî bir kimsenin bu ismi bir tasın üzerine yazıp, sevdiği kişiye bu tas ile su vermesinin o kişiye faydalı olacağını belirtmiştir.¹³¹

Ervâdî, bu isimlerin topluca yazılması hâlinde; malın korunmasına vesile olacağını, hapse atılmaktan korkan kimse için faydalı olacağını, sakatlıktan korkan birisine faydalı olacağını, yangın, çocuk ağlaması ve baş ağrısı gibi şeylere faydalı olacağını ve kızamık hastalığına iyi geleceğini ve takvayı isteyenlere bu isimlerin doğru bir şekilde yazılması hâlinde faydalı olacağını belirtmiştir.¹³²

2. Hâtime

Ervâdî, incelemeye çalıştığımız icâzetnâmenin hâtime bölümünde icâzetnâmesini muhtasar bir şekilde topladığını, eğer bütün bilgileri senetleriyle birlikte genişçe verecek olsa ciltler dolusu yer kaplayacağını belirtmiştir. Ervâdî, son cümlelerinde; *İlim ehlinin muteber kıldığı şartlara uyulması şartıyla yaşadığım dönemde yanımda bulunan veya bulunmayan herkese icâzet verdim. Ben, Kerim olan Mevla'dan bunu yazana ya da icâzet verilene ya da benden bunu güzel bir kabulle alana ilim kapılarını açmasını dilerim.*¹³³ İfadelerini zikretmiştir. İfadelerde görüldüğü gibi ilim sahibi olmaya ve ilim ehlinin muteber kıldığı şartlara uymaya özellikle dikkat çekmiştir.

Ervâdî icâzetnâmenin yazımını, 21 Safer 1268/16 Aralık 1851 tarihinde tamamladığını belirtmiştir.¹³⁴

¹³¹ Ervâdî, *el- 'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 19^a.

¹³² Ervâdî, *el- 'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 19^a-19^b

¹³³ Ervâdî, *el- 'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 19^b.

¹³⁴ Ervâdî, *el- 'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, vr. 19^b.

SONUÇ

Tasavvufta icâzetnâme geleneği bir şeyhin veya mürşid-i kâmilin kendi usulünü devam ettirmeye ehil gördüğü müridlerine terbiye ve irşad izni vermek suretiyle devam ede gelmiştir.

İcâzetnâme geleneği ilk zamanlar hadis alanında gelişmiş, daha sonraları tasavvuf alanında da tesis edilmiştir. İcâzetnâmelerin sahih olması için birtakım şartların yerine getirilmesi istenmiş, ortak bir plan çerçevesinde gerçekleşmesi sebebiyle bir birliktelik tesis edilmiştir.

İcâzeti veren şeyh, ders aldığı hocalarını, okuyup icazetini aldığı ilimleri zikretmek suretiyle tarihe ışık tutmaktadır.

Ervâdî'nin incelediğimiz “*el- 'İkdü 'l-Ferîd fî Uluvvî 'l-Esânîd*” isimli icâzetnâmesinde; icâzetnâmelerin plan ve muhtevanın riayet edildiği görülmektedir.

Ervâdî, ilim aldığı hocalarına çok değer vermiş, her bir hocasını ayrı methiyelerle zikretmiştir. Ervâdî, tasavvuf, hadis, tefsir, fıkıh ve kelam gibi temel İslam bilimleri başta olmak üzere o zaman kadar telif edilmiş eserlerin neredeyse tamamını okumak suretiyle nasıl bir ilmi birikime sahip olduğunu göstermektedir.

Ervâdî, icâzetnâmesinde; *Ekberîyye, Nakşbendîyye, Hâlidîyye, Ahmedîyye, Kâdirîyye, Rifâîyye, İbrahîmîyye, Şâzeliyye, Halvetîyye, Celvetîyye, Gaybîyye, Hıdırîyye, Alevîyye, Şutariyye, Beyyûmîyye, Sa'dîyye, Gazzâlîyye, Melâmetîyye, Meşkiyye, Sühreverdiyye, İdrîsîyye, Metbûlîyye ve Kübrevîyye* gibi yirmi üç tarîkatta intisabının olduğunu belirtmiş ve Nakşbendîyye, Halvetîyye, Ahmedîyye, Şâzeliyye ve Ekberîyye tarîkatı silsilelerini de zikretmiştir. Ervâdî, Hanefî fıkıhına mensup olduğunu ve fıkıh alanında söz sahibi olduğunu belirtmek için fıkıh senedini zikretmiştir.

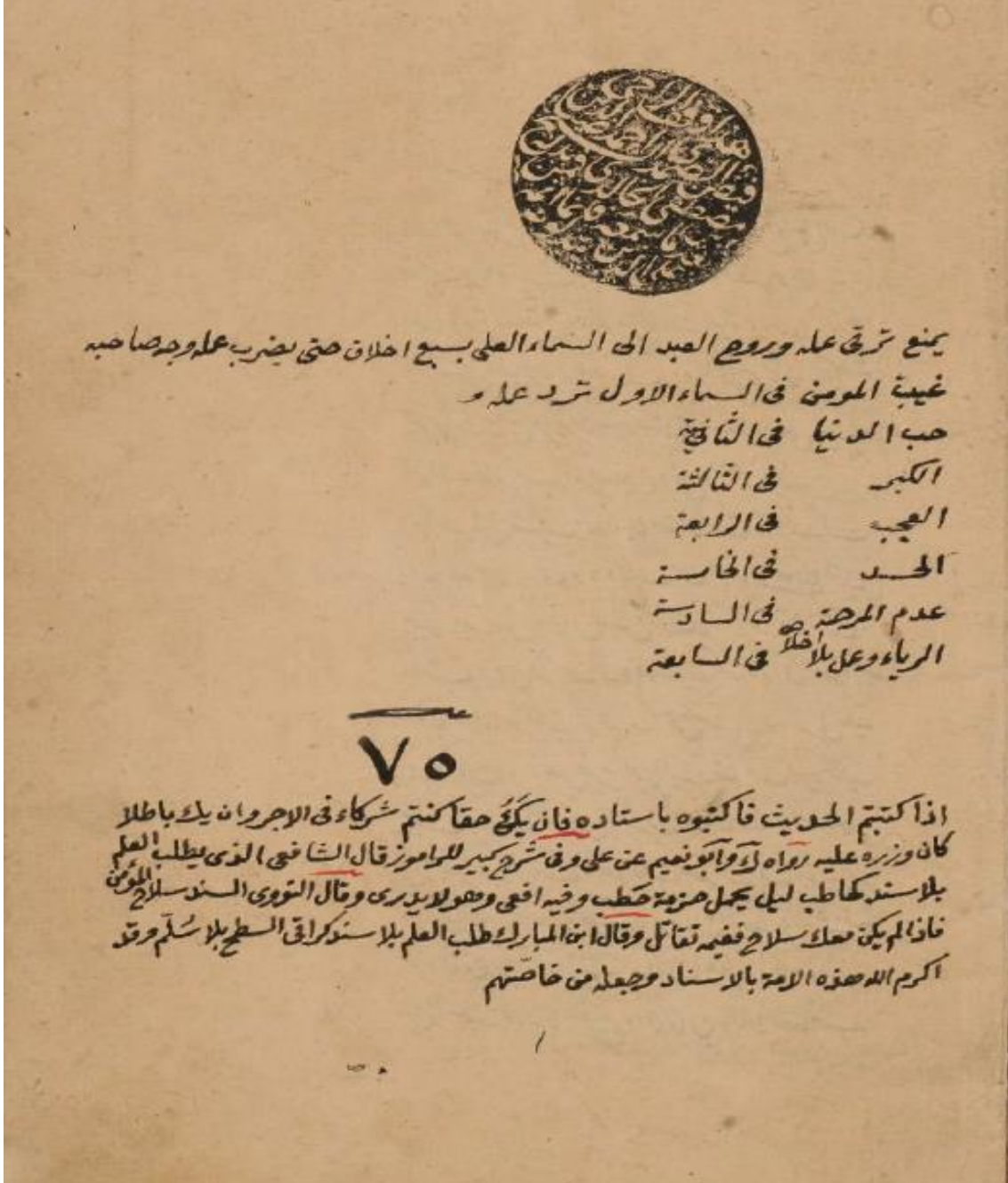
Ervâdî, elli beş kadar rivâyet zincirinde bulunduğu müselsel hadisleri zikretmek suretiyle muhaddislik yönünü belirtmiş ve hadislerle ne kadar iç içe olduğunu vurgulamıştır.

Ervâdî, icâzetnâmenin hatime bölümünde, ilim ehlinin muteber kıldığı şartlara uyması şartıyla; yaşadığı dönemde yanında bulunan herkese icâzet verdiğini belirtmiştir. Ervâdî, “*ilim ehlinin muteber kıldığı şartlara uyulması*” ifadelerini kullanmak suretiyle bir nevi iç denetim yoluyla tarîkatlarda olması muhtemel istismarların önüne geçileceğini vurgulamıştır.

EKLER;

Ervâdî'nin İcâzetnâmesinden Bazı Örnek Sayfalar

Ervâdî'nin *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd* isimli icâzetnâmesinin elimizde bulunan nüshalarından bazı örnek sayfalar;

Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmesinin, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesinde kayıtlı nüshanın, iç kapak sayfası.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 حمد الواصل المنقطعين اليه برحمته ورفع على السوفا
 خدمة احاديث نبيه وشريعته وخصهم بغايته
 امداده وانفاض عليهم بركات بره واسفاده
 وارسل عليهم رحمة مسلسلة وحظهم بخطابه واكسده
 اليهم خشية في عزيز كتابه وصلاة وسلاما على نبي
 محمد المصطفى سيد المرسلين وعلى اله وصحبه اجمعين
 اما بعد فمن شرف هذه الامة الاسما وسلك
 الطريقة والارشاد وذلك من عهد المصطفى الجليل
 جيل بعد جيل وقال بعض الفضلاء الاسما انساب
 الملك ومن لا اسند له فهو لقيط هذا وان هذا العبد
 الفقير والعاجز الحقير قد كرمه الحق سبحانه واخذق عليه
 نعمة واحشوا اصل خيره العيم اليه وضاعف بره عليه
 حيث وفقه للاشتغال بالشرف الطاعات واستعمله
 في اعظم العبادات وهو طلب العلم الشريف اذ به تميز
 الاذن بين اصل التكليف وبيان الفضل والتشريف
 اذ كان خالصا لوجهه الملك اللطيف سيما
 من السمعة والرياء النقيج والالكمان وبالالصاحب

Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmesinin, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesinde kayıtlı nüshanın, *ilk sayfası*.

سجلنا
سكننا
سكننا
سكننا
سكننا
سكننا
سكننا
سكننا

والثاني ان تلقية بعد كسبه في البحر يسكن موجة بقلبه
وهذا في الاسماء علقه على قذ الذي يسير لا يعي ولا
والرابع اكتبه لحفظ المال يسلم في الجبال وفي المال
واكتب في اسرار الخواص يسري باذنه الواحد القويم
والسابع اكتبه الى الرب يس في الحرب والسهام والشد يس
واكتب في الاناء لمن تحب واستعد بالماء

نحوه كنية الي الطوم
وانا من كنية الي الطوم

نحوه كنية علي الداء
والسابع كنية علي الداء

4

هذا يا ضراد وبالاجمال يتايب يا هذا لحفظ المال
وقال بعضهم علموا او قدروكم اسما كذا المهارب وتمايف للبا ثم نجاة من بجان العوطلا
اهل الكهف فانها لو كتبت على باب كذا الطريق وتحتها الاطفال والصداع ينصرف في الجبال
دار لم يحرق وعلى سناع لم يسرق وعلى كذا كذا للمحبي وسير البحر ثم لمن قد رام سير البحر
مركب لم تعرق قال ابن عباس رضي فاكب جميعها على هذا النمط واحضر من التحريف فيها وتلظ
الله عنهما خواس اسما اهل الكهف وهذا اخر ما اردت جمعه في هذا المختصر وقد اجرت
تفع لتعة اشياء للطل والهرب فيه اصل عصري من غاب منهم او حضر شبر طه المعبر
والطيف الحروف تكتب على حرفة ونزى كذا اصل الاثر وانا اسئل المولى الكريم ان يفتح
في وسط النار تظني باذن الله تعالى على من كسبه او اجيزه او تلقاه عني بالقبول الشليم
وبكاء الطفل والحى الثلثة وللصبي وقد وقع الفراغ من تاليف هذا المختصر في يوم السبت
تسعة على العبد الايمن ولام الصبيان المبارك في احدى وعشرين يوما نلت من شهر
والركوب في البر والبحر وحفظ المال وسنة ثمانية وستين وماتين بعد الالف من الهجرة
لنماء العقل ونجاة الاشياء النبوية على يد مؤلفه محمد بن سليمان النقشبندی
الحالدي اطلع اسر الطوية والنية اقول كما قال

الاولياء من الصالحين
المحمدية رب العالمين
أم

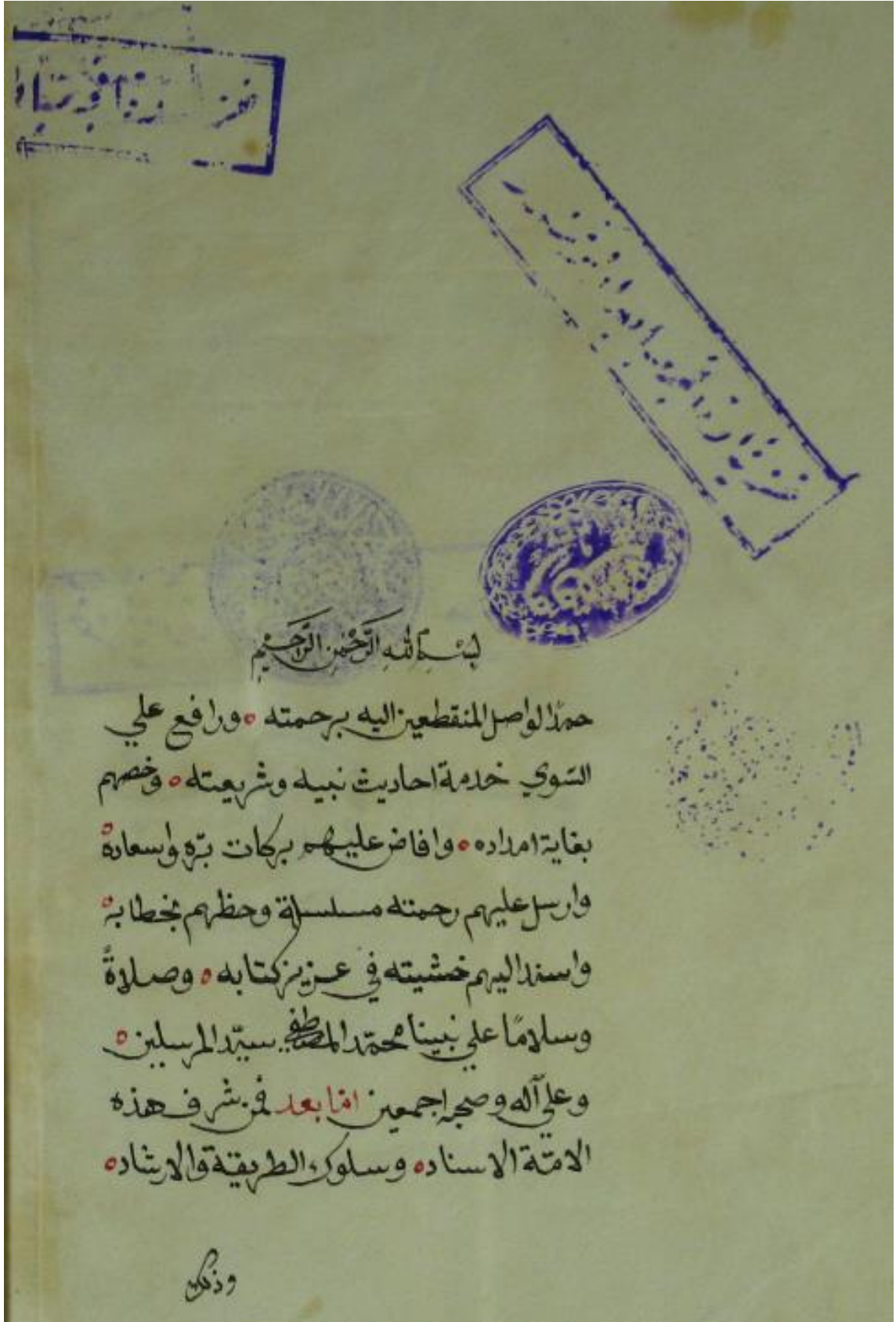
Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmesinin, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesinde kayıtlı nüshanın, hatime kaydının bulunduğu sayfa.

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على
 سيدنا محمد أفضل الأنبياء والمرسلين وعلى آله
 وصحبه أجمعين أما بعد فلما كان أفضل ما التقت
 فيه بضاعت الأعمار واعلمت فيه القراج والأفكار
 تعلم العلم وتعليمه وتبليغه لطالبيه وتفهمه
 از به يعرف المعبود وتعلم الشرايع والمحدود
 وكان من لزمني في بعض رروحي الخاصة
 احدا فندى الأئمة فكانت علي ما عنده من
 الفضيلة ناصه من كتب الحديث والفقه وغيرها
 من المجلات ثم استكتب هذا البت الذي كنت
 جمعه في البدايات وطلب مني للإجازة به
 وبما تلقاه عن بوعيه فأجزته بجميع تاليفاتي
 وما قرأه علي وجميع ما في هذا البت بشرطه
 المقبول لدي اهل الأثر وانا اثل المولى الكريم
 بفضلهم العميم ان ينفع علي وعليه فانه هو الرزق
 الرحيم وان ينفع بنا جميعا جميع الأنام بمحمد عليه
 الصلاة والسلام

قال ذلك في روم
 نعمة اقر الصادق
 الي رحمة الملك
 المعواد
 محمد بن
 الخالد

Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmesinin, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma
 ve Eğitim Merkezi Kütüphanesinde kayıtlı nüshanın, son sayfasının karşında
 yer alan Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâme.

Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmesinin, Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi, nr. 731' de kayıtlı nüshasının, *ilk sayfası*.

بسم الله الرحمن الرحيم **وبه نستعين**
 حمد الواصل المنقطعين اليه برحمته ورافع على السوي
 خدمة احاديث نبويه وشريعته لمخصص بقاية
 امداده واقاض عليهم بركات بره واستغاره واصل
 عليهم رجته مسلسلة **وحظيم** بخطابه واستند اليهم
 خشيته في عزير كتابه وصلاة وسلاما على نبينا محمد
 المصطفى سيد المرسلين وعلى آله وصحبه اجمعين
اما بعد فنشرف هذه الامة الامتداد وسلوك
 الطريقة والارشاد وذلك من عهد المصطفى
 الجليل جيل بعد جيل وقال بعض الفضلاء
 الانسانيد انساب الكلب ومن لا سند له فهو لقيط
 هذا وان هذا العبد الفقير والعاجز الحقير قد اكرمته
 الحق سبحانه واعقد عليه نعمه واحسانه واوصل
 خيره العميم اليه رضاعف بره عليه حيث وفقه
 للاشتغال بانسرف الطاعات واستعمله في اعظم
 العبادات وهو طلب العلم الشريف اذ به يتميز
 الانسان بين اهل التكليف وينال الفضل والشريف
 اذا كان خالصا لوجه الملك اللطيف سلما من السمعة
 والرياء القبيح والا كان وبالالعاجبه على القول الصحيح
 جعلنا الله من عمل بمرحاته وسمى في صلاح نفسه
 ليسم في حياته ومماته وجعل سعينا مشكورا وعملا
 مبرورا

لعله و...
 واعظام

Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmesinin, Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, (Kâhire), nr. 75/1, 280/1 de kayıtlı nüshanın *ilk sayfası*.

والثاني ٥٠ تلقه بعد كتبه في البحر يسكن موجه بقلبه
 وثالث الاسماء علقه على فخذ الذي يسير لا يبي ولا
 والرابع الكتبه لحفظ المال يسلم في الحال وفي المال
 والكتب الخامس للمحوم يرمى يا ذن الواحد القنوم
 والسادس كتبه الى الرئيس في الحرب والهيحاء والتدريس
 والسابع كتبه على الافاء لمن تحب واسقه بالماء
 هذا باضراء وبالاجمال تكتب يا هذ الحفظ المال
 كذا المعارب وخائف طلبا ثم نجاه من مخاف العطبيا
 كذا الحرق وبكى الاطفال وللصداع يضرف في الحال
 كذا البحر وسير البحر ثم لمن قد رآه سيرا البر

فالتب جميعها على هذا النمط واحذر من التحريف فيها والنظ
وهذا آخر ما اردت جمعه في هذا المختصر

وقد اجزت فيه اهل عصرى من غاب منهم واحضر
 بشرطه المعستير لدى اهل الأثر وأنا أسأل
 المولى الكريم ان يفتح على من
 كتبه او اجيزه او تلقاه عنى

بالقبول والتسليم وقد وقع
 الفراغ من كتابته يوم
 الخميس الرابع وعشرين يوما
 نخلت من شهر ذي الحجة
 ١٢٧١ سنة وانا الفقير محمد بن
 الحبشى

وبليه في الصفحة التالية اجازة المصنف للشيخ
 محيى الدين الحبشى بهذا الثبث المبارك

محمد الخائف وهو صنف
 سنة ١٢٦٨ هـ

تمت مقابلة بالاصل المحفوظ بالمدينة
 بالمدينة رقم ٢٨٠ من المطبوع هو يد الفقير
 الشيخ سليم بن عبد الله بن عثمان بن بونكى وذلك
 يوم الاربعاء ٢٨ من جمادى الآخرة ١٢٥٦ هـ

Ervâdî'nin Gümüşhânevî'ye verdiği icâzetnâmesinin, Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, (Kâhire), nr. 75/1, 280/1 de kayıtlı nüshanın *hatime ve son sayfası*

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani, *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2001/1421.
- Akpınar, Cemil "İcâzet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 21, İstanbul 2000.
- Arslan, Durmuş, "Abdülhamit Rüştü (Görücü) Efendi ve İcâzetnâmeler", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 2011*, c. 15, Sayı: 1
- Âsım Efendi, Mütercim, *Kâmûs Tercümesi*, Matbaa-i Bahriye, İstanbul 1305.
- Atay, Hüseyin, *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi: Medrese Programları, İcâzetnâmeler, Islahat Hareketleri*, İstanbul 1983.
- Aydın, Arafât, *İcâzetnâme (Sebet)*, "Doğumunun 200. Yılı Hatırasına Uluslararası Gümüşhânevi Sempozyumu "İlim Ve İrşadla Geçen Bir Ömür" İstanbul 2014.
- Başaran, Selman M. Ali Sönmez, *Hadis tarihi ve usulü*, Uludağ üniversitesi Yayınları, Bursa 2001.
- Bedîrî, Muhammed b. Ahmed, *el-Cevâhiru'l-gavâlî fî zikri'l-esânî'l-avâlî*, hazırlayan, Ahmed el-Hudârî, ty., yy. vr. 210-212 (*el-Mektebetü's-Şâmîle*).
- Bilgin, Aydın "Meclis-i Meşâyih", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 28, İstanbul 2003.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm, *Sahihu'l-Buhârî*, thk. Muhammed Zahir b. Nasır, Dâru Tavgu'n-Necât, Mısır 1422.
- Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009.
- Çınar, Nazım. *Ahmed b. Süleyman el-Ervâdî'nin Hayatı, Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*, Kayseri 2019 (Basılmamış Doktora Tezi)
- Dernîka, Muhammed Ahmed, *et-Tarîkatü'n-Nakşebendiyye ve e'lâmüha*, Elmüessesetü'l-Hadîsetü lil-Kitab, Trablus 2009.
- , *et-Turuku's-sûfiyye ve meşayihuhâ fî Trablus*, Dâru'l-İnşâ, Trablus 1405/1984.

- Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi, *Sünenü Ebü Dâvud*, thk. Şuayb Arnavut, Dâru'r-Risâleti'l Âlemiyye, Dimeşk 2009.
- Ebû Ya'la, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna, *Müsnedu Ebî Ya'la*, thk. Hüseyin Selim Esed, Dâru'l-Me'mun li't-Türas, Dimaşk 1984.
- Efendioğlu, Mehmet, "Müselsel". TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 32, İstanbul 2006.
- Eren, Mehmet, "Hadis Edebiyatında Mu'cem-Meşyeha Türü Kitaplar (Muhaddislerin Kaynak Eserlerin Korunmasına Yönelik Çalışmaları)", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Konya 2005, sayı: 20.
- Ervâdî, Ahmed b. Süleyman, *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/199.
- , *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 731.
- , *el-'İkdü'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, Ezheriyye Kütüphanesi. (Kâhire), nr. 43810 (653).
- , *İbtîlâü'l-evliyâ ve tasarrufi'l-kibriya*, Merkezü'l-Melik Faysal (Riyad), nr. 412/5.
- , *İcâzetnâme*, Mahmud Es'ad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi Kütüphanesi, Gümüşhânevî Evrakı, AZG/04/198
- , *Risâle fî hakkî's-salât ve'r-râbita ve şemâil-i cemî'i silsile*, Süleymaniye Kütüphanesi, Düğümlü Baba, nr. 292.
- , *Nûru'l-mazhar fî tarîkati seyyidî eş-Şeyhi'l-Ekber*, Matba-i Amire, İstanbul 1268, Süleymaniye Kütüphanesi, Sütlüce Dergâhı nr. 254.
- Es'ad Sâhib, Muhammed, *Bugyetü'l-vâcid fî mektûbâtı Hadreti Mevlânâ Hâlid*, Matbaatu't-Terakkî, Dimaşk 1334.
- Fuad b. Fevzî et-Trablûsî, *Nüzhetü'n-nâzırîn ve ka'bet'ül-aşîkîn fî ensâbi ve ahvâli ve esânîdi evliyâ-i trablusu's-sâlihîn*, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1427/2006.

- Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâeddîn, *Câmi'ü'l-usûl fi'l-evliyâi ve envâ'ihim ve evsâfihim ve usûli kulli tarîkin ve muhimmâtî'l-murîdi ve şurûti'ş-şeyhi ve kelimâtî's-sûfiyyeti ve istilâhihim ve envâ'i't-tasavvuf*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, thk. Ahmed Ferîd Mezîdî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2010.
- Hâkim, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyi' Muhammed, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, thk. Mustafa Abdülkadir Ata, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990/1411.
- Hayderî, Cevâd Fakî Ali el- *Mevlânâ Hâlid en-Nakşbendî ve menhecühü fi't-tasavvuf*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1438/2017.
- Hocazâde Ahmed Hilmi, "Mevlânâ Ahmed Ziyâeddîn el-Gümüşhânevî" *Cerîde-i Sûfiyye*, İstanbul 4 Teşrin-i-evvel 1328/17 Ekim 1912.
- İbn Akile, Cemâlüddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Saîd b. Akile el-Mekki, *el-Fevaidü'l-celile fi'l-müselleti İbn Akile*, thk. Muhammed Rızâ Kahveci, Dâru'l-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut 1421/2000.
- İbn Asakir, Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah, *Târîhu Medîneti Dimaşk*, thk. Amr b. Garama el-Amrî, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1415/1995.
- İbn Fâris, Ahmed b. Hüseyin, *Mücmelü'l-luğa* (nşr. Züheyir Abdülmühsin Sultân), Beyrut 1406/1986.
- İbn Mace, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini, *Sünenü İbn Mace*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Daru İhyâi Kütübi'l-Arabiyye, Kahire 2009.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî, *Lisanü'l-Arab*, Dâru Sadır, Beyrut 1414.
- İbnü'l-Cevzi, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed Bağdâdî, *Sifatü's-Safve*, thk. Ahmed b. Ali, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1421/2000.
- İsmail Paşa, Babanzâde Bağdatlı, *Hediyyetü'l-ârifin esmai'l-müellifin ve asarü'l-musannafin*, Beyrut ty.
- Kara, Mustafa, *Din, hayat, sanat açısından tekkeler ve zaviyeler*, Dergah Yayınları, İstanbul 1990.
- Kavak, Abdulcebbar, *Mevlânâ Hâlid-i Nakşbendî ve Hâlidilik*, Nizamiye Akademi Yayınları, İstanbul 2016.

- Kehhâle, Ömer Rızâ, *Mu'cemü'l-Müellifin Teracimu Musannifi'l-Kütübi'l-Arabiyye*, Mektebetü'l-Müsenâ, ty. Beyrut,
- Kettânî, Abdulhay el-, *Fihrisü'l-fehâris ve'l-esbât ve mu'cemü'l-me'âcim ve'l-meşyehât*, (nşr. İhsan Abbas), Dârü'l- Garbi'l-İslâmî, Beyrut 1402/1982.
- , *Risâletü'l-müselâat*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003.
- Kevserî, Muhammed Zâhid, *İrgâmü'l-merîd fî şerhi'n-nazmi'l-atîd li-tevessüli'l-mürîd*, el-Mektebetü'l- Ezheriyye, Kahire 2000.
- , *el-Müntekâ'l-müfîd mine'l-İkdi'l-ferîd fî uluvvi'l-esânîd*, Kâhire 1354.
- Küçük, Raşid "İsnad", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 23, İstanbul 2001.
- Meclis-i Meşâyih Nizamnamesi, Darül Hilafetil Âliye, Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul 1337.
- Memiş, Abdurrahman, *Hâlidî Bağdâdî ve Anadolu'da Hâlidîlik*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2000.
- Muhammed Kürd Ali, Muhammed Ferid b. Abdirrezzak b. Muhammed, *Hutatü'ş- Şam*, Mektebetü'n-Nûrî, Beyrut 1983.
- Mustafa Fevzî b. Nu'mân, *Hediyetü'l-Hâlidîn fî Menâkibi Kutbi'l-Ârifîn Mevlânâ Ahmed Ziyâeddîn b. Mustafa el-Gümüşhânevî*, İstanbul 1313/1896.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyrî en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac, *Sahih-i Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, Beyrut ty.
- Öngören, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf, Anadolu'da Süfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, İz Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1971.
- Serkîs, Yûsuf b. İlyân b. Mûsâ, *Mu'cemü'l-matbûâtî'l-Arabiyye ve'l-muarrebe*, Matbatü Serkîs, Mısır 1928.
- Suyûtî, Celâleddin Abdurrahman, *Cem'u'l-cevâmi'*, thk. Muhtar İbrahim, Dâru's-Sa'âde, Kahire 2005.
- , *Câmi'u's-sagîr fî ehâdîsi'l-beşîri'n-nezîr*, Dâru'l-Kütüb'il-İlmiyye, Beyrut 2006.

- , *Tedribü'r-râvî fi şerhi Takrîbi'n-Nevevi*, thk. Ebû Kuteybe, Dâru Taybe ty., Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb, *Mü'cemu'l- evsat*, thk., Tarık b. 'Ivad, Daru'l-Harameyn, Kahire 1990.
- , *Kitâbü'd-dua li't- Taberânî*, thk. Mustafa Abdulkadir Ata, Darü'l- Kütübi'l- İlmiyye, Beyrut 1413.
- , *el-Mü'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd, Kahire 1415/1994.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. Beşâr Ivad, Dâru'ı-Mağribi'l-İslâmî, Beyrut 1998.
- Uğur, Müctebâ, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara 1992.
- Uludağ, Süleyman, "Halife", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 15, İstanbul 1997.
- Yücel, Ahmet, *Başlangıçtan günümüze hadis usulü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2009.
- Ziriklî, Hayreddin, *el-A'lâm*, Daru'l-ilmi lil-melâyîn, Beyrut 2002.